

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Tiedonhallintalautakunta
Informationshanteringsnämnden

Suosituskoelma tiettyjen tietoturvallisuus- säästösten soveltamisesta

Lautakunnat

Valtiovarainministeriön julkaisu – 2020:21

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:21

Suosituskokoelma tiettyjen tietoturvallisuussäädösten soveltamisesta

Valtiovarainministeriö

ISBN PDF: 978-952-367-300-7

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö	1.4.2020
Tekijät	Tiedonhallintalautakunta	
Julkaisun nimi	Suosituskokoelma tiettyjen tietoturvaluussäädösten soveltamisesta	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisu 2020:21	
Diaari/hankenumero	-	Teema Lautakunnat
ISBN PDF	978-952-367-300-7	ISSN PDF 1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-300-7	
Sivumäärä	55	Kieli suomi
Asiasanat	lautakunnat, tietoturva, julkinen hallinto, riskienhallinta, elinkaari, lokitiedostot, tiedonhallintalautakunta, tiedonhallintalaki	
Tiivistelmä	<p>Tämä tiedonhallintalautakunnan antama suosituskokoelma opastaa tiedonhallintalain asettamien erinäisten vaatimusten täyttämässä.</p> <p>Tiedonhallintalain luku 4 sisältää tietoturvaluutta koskevat vaatimukset, jotka kaikkien tiedonhallintalain soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten tulee täyttää. Tietoturvaluusvaatimusten toteuttamiseksi tiedonhallintalautakunta on antanut tietoturvaluutta koskevia suosituksia.</p> <p>Tiedonhallintalautakunta hyväksyi suosituskokoelman 26.3.2020.</p>	
Kustantaja	Valtiovarainministeriö	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet	1.4.2020	
Författare	Informationshanteringsnämnden		
Publikationens titel	Rekommendationssamling om tillämpningen av vissa bestämmelser om informationssäkerhet		
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 202021		
Diarie-/ projektnummer	-	Tema	Nämnder
ISBN PDF	978-952-367-300-7	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-300-7		
Sidantal	55	Språk	finska
Nyckelord	nämnder, informationshanteringsnämnden, lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen, nämnder, informationssäkerhet, den offentliga förvaltningen, riskhantering, livscykel, loggfiler		
Referat	<p>Denna rekommendationssamling som utfärdats av informationsförvaltningsnämnden ger vägledning när det gäller att uppfylla de krav som ställs i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen.</p> <p>Kapitel 4 i informationshanteringslagen innehåller de krav på informationssäkerhet som alla myndigheter som hör till tillämpningsområdet för lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen ska uppfylla. För att se till att informationssäkerhetskraven uppfylls har informationshanteringsnämnden gett rekommendationer som gäller informationssäkerhet.</p> <p>Informationshanteringsnämnden godkände rekommendationssamlingen den 26 mars 2020.</p>		
Förläggare	Finansministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Finance	1 April 2020	
Authors	Information Management Board		
Title of publication	Collection of recommendation on the application of certain information security regulations		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Finance 2020:21		
Register number	-	Subject	Board
ISBN PDF	978-952-367-300-7	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-300-7		
Pages	55	Language	Finnish
Keywords	board, Information Management Board, Information Management Act, Boards, information security, public administration, risk management, lifecycle, log files		
Abstract	<p>This collection of recommendations issued by the Information Management Board provides guidance on the fulfilment of a number of requirements set out in the Information Management Act.</p> <p>Chapter 4 of the Information Management Act lists the information security requirements that must be met by all authorities covered by the Information Management Act. To ensure that the information security requirements are fulfilled, the Information Management Board has issued various recommendations on information security.</p> <p>The Information Management Board approved the collection of recommendations on 26 March 2020.</p>		
Publisher	Ministry of Finance		
Distributed by/ Publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Tietoturvallisuuden vähimmäisvaatimukset	10
3	Riskienhallinta (TiHL 13.1§)	12
3.1	Tietoriskien analyysi ja hallinta.....	12
3.2	Jäännösriskien hallinta.....	14
3.3	Tietoriskien hallinnassa tarvittavat tietoaineistot.....	14
3.4	Yleisiä vaatimuksia.....	15
3.5	Säädökset ja lisätiedot.....	16
4	Elinkaaren huomioiminen tietojen käsittelyssä (TiHL 13.1§)	17
4.1	Tietoturvallisuus läpi tiedon elinkaaren.....	17
4.2	Tiedon tuottaminen ja vastaanotto.....	19
4.3	Tiedon säilytys.....	20
4.4	Tiedon käyttö.....	20
4.5	Tiedon jakaminen, siirtäminen ja luovuttaminen.....	21
4.6	Tiedon arkistointi.....	22
4.7	Tiedon tuhoaminen.....	23
4.8	Säädökset ja lisätiedot.....	24
4.9	Yhteenveto suosituksesta.....	25
5	Elinkaaren huomioiminen tietojärjestelmissä (TiHL 13.1§)	26
5.1	Tietojärjestelmä.....	26
5.2	Määrittely- ja suunnitteluvaihe.....	27
5.3	Kilpailutus- ja hankintavaihe.....	28
5.4	Toteutusvaihe.....	28
5.5	Käyttöönottovaihe.....	29
5.6	Ylläpitovaihe.....	30
5.7	Käytöstä poisto.....	31
5.8	Säädökset ja lisätiedot.....	32
5.9	Suosituksen yhteenveto.....	32

6	Vahingoilta suojaaminen (TiHL 15.1§)	34
6.1	Yleisiä vaatimuksia.....	36
6.2	Säädökset ja lisätiedot.....	36
7	Lokitietojen kerääminen (TiHL 17§)	37
7.1	Lähtökohdat.....	37
7.2	Lokitiedot.....	38
7.3	Lokienhallinnan suunnittelu ja ohjaus.....	38
7.4	Lokitietojen kerääminen	40
7.5	Lokitietojen säilyttäminen	43
7.6	Lokitietojen seuranta ja analysointi	45
7.7	Lokitietojen luovuttaminen.....	46
7.8	Lokitietojen suojaaminen.....	47
7.9	Säädökset ja lisätiedot.....	48
8	Sanasto	49

1 Johdanto

Tämä tiedonhallintalautakunnan antama suosituskokoelma opastaa [lain julkisen hallinnon tiedonhallinnasta](#) (906/2019, jatkossa tiedonhallintalaki, TiHL) asettamien erinäisten vaatimusten täyttämässä.

Tiedonhallintalain luku 4 sisältää tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset, jotka kaikkien tiedonhallintalain soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten tulee täyttää. Tietoturvallisuusvaatimusten toteuttamiseksi tiedonhallintalautakunta on antanut tietoturvallisuutta koskevia suosituksia.

Yleiset huomiot suositusten sisällöstä:

- Suositukset on laadittu tiedonhallintayksikön ja viranomaisen oman toiminnan kehittämisen tueksi. Suosituksia ei ole tarkoitettu käytettäväksi auditointi- tai arviointikriteeristöinä.
- Suositukset koskevat kaikissa muodoissa olevaa tietoa, sekä analogista että sähköistä.
- Suosituksissa ei viitata mihinkään yleisiin standardeihin tai viitekehyksiin eikä anneta ohjeita teknisistä ratkaisuista, jotka voivat muuttua nopeastikin. Kunkin viranomaisen tulee tapauskohtaisen riskiarvioinnin perusteella valita kuhunkin tapaukseen sopivat, riittävän turvalliset tekniset ratkaisut.
- Suositukset kuvaavat suosituksia ja parhaita käytäntöjä, ne eivät ole velvoittavia kuten lainsäädäntö on.

Turvallisuusluokitellun tiedon käsittelyssä valtionhallinnon viranomaisten tulee huomioida sekä tiedonhallintalakia että valtioneuvoston asetusta asiakirjojen turvallisuusluokitelusta valtionhallinnossa (1101/2019) koskevat suositukset.

2 Tietoturvallisuuden vähimmäisvaatimukset

Julkisessa hallinnossa noudatettavat tietoturvallisuuden vähimmäisvaatimukset, ja niiden noudattamisesta annetut suositukset ovat seuraavat:

1. Tehtävät, joiden suorittaminen edellyttää henkilöiltä erityistä luotettavuutta on tunnistettu, 12§
2. Toimintaympäristön tietoturvaluustilaa seurataan, 13.1§
3. Tietoturvaluus varmistetaan tiedon elinkaaren ajan, 13.1§
13§ Elinkaaren huomioiminen tietojen käsittelyssä, suositus kuvaa miten tietoturvaluus huomioidaan tiedon elinkaaren eri vaiheissa.
13§ Elinkaaren huomioiminen tietojärjestelmissä, suositus kuvaa miten tietoturvaluus huomioidaan tietojärjestelmien elinkaaren eri vaiheissa.
4. Tietoriskien hallinta ja siihen perustuvat tietoturvatoimet on järjestetty, 13.1§
13§ Riskienhallinta, suositus kuvaa miten tietoriskien hallinta voidaan toteuttaa tiedonhallintayksiköissä.
5. Tietojärjestelmien vikasetoisuus ja toiminnallinen käytettävyys on varmistettu, 13.2§
6. Julkisuus ja salassapitorakenne on huomioitu tietovarantojen tietorakenteissa, 13.3§
7. Hankittavaan tietojärjestelmään on toteutettu asianmukaiset tietoturvaluustoimenpiteet
8. Salassa pidettävät tiedot on suojattu yleisessä tietoverkossa tietoja siirrettäessä, 14.1§
9. Tietoaineistojen turvaluus on varmistettu, 15§
15§ Vahingoilta suojaaminen, suositus kuvaa miten tiedot ja tietojärjestelmät voidaan suojata teknisiltä ja fyysisiltä vahingoilta.
10. Tietoaineistoa käsitellään riittävän turvaluissa tiloissa, 15.2§

11. Käyttöoikeudet on määritelty ja hallittu tietojärjestelmissä, 16§
12. Tarpeelliset lokitiedot on kerätty tietojärjestelmien käytöstä ja luovutuksista, 17§
17§ Lokitietojen kerääminen, suositus kuvaa mitä seikkoja lokitietojen keräämisessä tulee huomioida.
13. Turvallisuusluokiteltavista asiakirjoista ja niiden käsittelystä on huolehdittu, 18§

Viranomaisen tulee arvioida mitä suunniteltu tiedonhallintamallin muutos tarkoittaisi kunkin yllä luetellun vähimmäisvaatimuksen osalta tai mitä kunkin vähimmäisvaatimuksen osalta on huomioitava kehittämisessä.

Uusia tietojärjestelmäpalveluja hankittaessa tietoturvallisuusvaatimukset muodostuvat yllä olevista vähimmäisvaatimuksista sekä riskiarvioinnin avulla tunnistetuista muista mahdollisista vaatimuksista. Kunkin vaatimuksen toteuttamisen menettely arvioidaan riskiarviointiprosessin avulla.

3 Riskienhallinta (TiHL 13.1§)

Tiedonhallintayksikön on seurattava toimintaympäristönsä tietoturvallisuuden tilaa ja varmistettava tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus koko niiden elinkaaren ajan. Tiedonhallintayksikön on selvittävä olennaiset tietojenkäsittelyyn kohdistuvat riskit ja mitoitettava tietoturvaluustoimenpiteet riskiarvioinnin mukaisesti.

3.1 Tietoriskien analyysi ja hallinta

Tiedonhallintayksikön hyvänä käytäntönä on huolehtia tietoaineistojen, tietovarantojen ja tietojärjestelmien riskienhallinnasta (1):

- tunnistamalla ja arvioimalla olennaisia riskejä
- vähentämällä riskien todennäköisyyttä ja vaikutuksia hyväksyttävälle tasolle
- ylläpitämällä saavutettua tasoa tai
- vaihtoehtoisesti hyväksymällä jäännösriskit tai osa niistä.

Riskienhallinnalla pyritään toteuttamaan tietoturvaluustoimenpiteiden yhdistelmä, jonka avulla varmistetaan tietoaineistojen ja tietojärjestelmien riittävä tietoturvallisuuden taso ja saadaan aikaan tyydyttävä tasapaino käyttäjien vaatimusten, kustannusten ja turvallisuuteen kohdistuvan jäännösriskin välillä. Oikeasuhtainen riskienhallinnan taso voidaan saavuttaa, kun tietoihin ja tietojärjestelmiin liittyvät vaikutukset on tunnistettu vaikutusanalyysin avulla ja riskien realisoidumisen todennäköisyys on otettu huomioon. Tietojen ja tietoaineistojen laadun varmistaminen on osa riskienhallintaa, sillä virheellinen tieto voi itsessään olla iso riski.

Tietoriskien hallinta on jatkuvaa toimintaa, johon liittyvät tavoitteet, periaatteet, vastuut ja keskeiset menettelyt tiedonhallintayksikön on hyvä kuvata. Johdon vastuulla on tietoriskien hallinnan organisointi ja resursointi. Hallintaprosessi vaikuttaa tiedonhallintayksikön

toiminnan ja tavoitteiden arviointiin ja suunnitteluun. Tietoriskien hallinnassa havaitut riskit vaikuttavat tiedonhallintayksikön toimenpiteisiin koko sen toiminnan ajan.

Tietoriskien hallinnassa käytetään tiedonhallintayksikön tehtävien ja tietoaineistojen laajuuden perusteella valittuja menettelytapoja. Pienissä organisaatioissa tietoriskien koordinointi voi olla vastuutettu yhdelle henkilölle ja organisoitu tehtäväksi johdon ja muutamman henkilön yhteistyönä. Tietoriskien hallintaan vaadittavien resurssien tarpeeseen vaikuttaa organisaation koon lisäksi tehtävien ja tietoaineistojen luonne. Prosessissa voidaan hyödyntää tavanomaisia toimisto-ohjelmistoja.

Laajemmissa organisaatioissa, ja etenkin ICT-tuotannosta vastaavissa organisaatioissa, riskienhallinnassa tarvitaan sekä useiden asiantuntijoiden ja keskijohdon ja ylemmän johdon työpanosta että erityisiä riskienhallintaohjelmistoja. Kaikissa organisaatioissa johdon tulee käsitellä tietoriskit vähintään kerran vuodessa osana muuta riskienhallintaa.

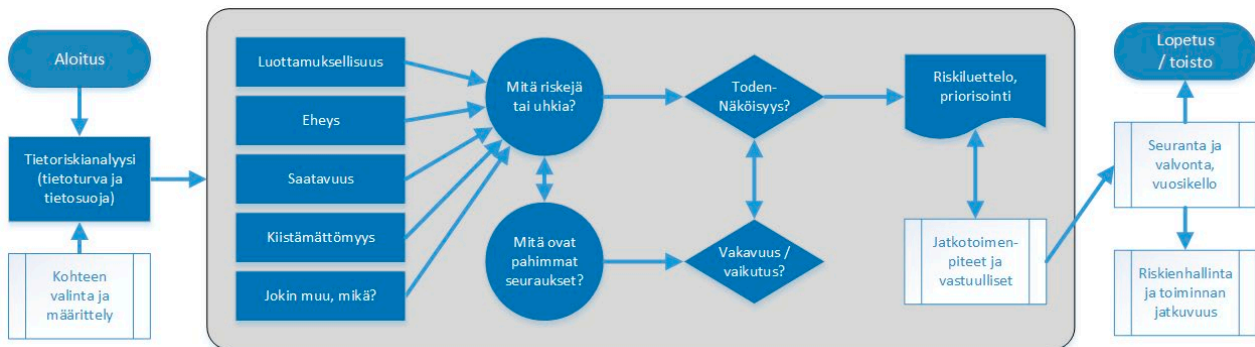
Tietoriskien käsittelyssä toimenpiteet mitoitetaan organisaation määrittämälle hyväksyttävälle tasolle. Organisaation johdolla on kokonaisvastuu riskienhallinnasta ja hyväksyttävästä riskitasosta. Jäännösriskejä ja tehtyjä tietoturvaluustoimenpiteitä tulee seurata säännöllisesti. Tietoriskien seurannan tulee jatkua tietoaineistojen ja tietojärjestelmien koko elinkaaren ajan. Seurannassa tarkastetaan riskienkäsittelysuunnitelmien toteutuminen sekä tietoturvaluustoimenpiteiden vaikuttavuus.

Tietoriskien hallinnassa on tärkeää kirjata **riskirekisteriin** kaikki potentiaaliset tietoriskit ja arvioida niiden todennäköisyys ja vaikutukset. Kaikkien keskeisten henkilöiden olisi hyvä osallistua arvioitavan kohteen tietoriskien selvittämiseen ja riskiarviointiin, jotta riskirekisteristä saadaan kattava ja eri asiantuntijoiden näkemykset tulevat huomioon otetuiksi. Myös tietoriskien syyt ja mahdollisen toteutumisen seuraukset on hyvä kirjata ylös. Usein on helpompaa puuttua riskin syyhyn kuin itse tietoriskiin. Tarkempia ohjeita riskien todennäköisyyden ja vaikutusten arviointiin löytyy julkaisusta Ohje riskienhallintaan (Valtiovainministeriön julkaisu 22/2017).

Tietoriskien selvittämisen ja arvioinnin lisäksi riskirekisteriin on hyvä kirjata jo aloitetut tai tehdyt riskienhallintatoimenpiteet sekä potentiaaliset uudet toimenpiteet. Tietoriskin omistaja päättää, mitkä hallintatoimenpiteet toteutetaan ja mitkä riskit voidaan hyväksyä ja kuka vastaa toimenpiteistä ja niiden aikatauluista. Hallintatoimenpiteet tulee suhteuttaa riskiarvioinnin perusteella tietoihin ja tietojärjestelmiin kohdistuviin uhkiin ja seuraksiin.

Riskit ja hallintatoimenpiteet tulee myös ottaa huomioon jatkuvuussuunnittelussa, jonka avulla pyritään takaamaan tietojen tai tietojärjestelmien riittävä saatavuus.

Sovittujen hallintatoimenpiteiden toteutumista ja aikataulujen pitävyyttä on hyvä seurata systemaattisesti, esimerkiksi kerran kuukaudessa tai vähintään neljä kertaa vuodessa. Tietoriskien arviointi on hyvä tehdä uudelleen, kun yksi tai useampia hallintatoimenpiteitä on tehty.

Kuvio 1. Tietoriskianalyysin prosessikaavio (2)

3.2 Jäännösriskien hallinta

Hallintatoimenpiteiden jälkeen voimaan jääviä riskejä, joihin ei voida tai haluta enää vaikuttaa, kutsutaan jäännösriskeiksi. Niitä syntyy esimerkiksi hallintakeinojen ollessa riskin vaikutusten suhteen liian kalliita tai raskaita. Organisaatiolla tulee olla johtoryhmätason hyväksymä menetelmä jäännösriskien käsittelemiseksi ja niiden nostamiseksi tarvittaessa myös johtoryhmän käsiteltäväksi.

3.3 Tietoriskien hallinnassa tarvittavat tietoaineistot

Hyvänä käytäntönä tiedonhallintayksikössä on seurata toimintaympäristön turvallisuustilannetta viranomaislähteistä, viranomaiskontaktien ja mediaseurannan avulla sekä valvomalla jatkuvasti tietojärjestelmiä ja tietovarantoja. Tämä tulee tehdä ottaen huomioon mahdollinen erityislainsäädäntö, käytännesäännöt, muu informaatio-ohjaus, tulosojaus ja taloudelliset voimavarat. Keskeisiä viranomaistietolähteitä ovat Kyberturvallisuuskeskuksen raportit sekä rikosasioissa Poliisi.

Julkisen hallinnon on hyvä ottaa omassa varautumisessaan huomioon tietoturvallisuudesta annetut VAHTI-ohjeet. Niihin kuuluu muun muassa tietoturvapoikkeamista mahdollisimman nopeasti tehty ilmoitus Kyberturvallisuuskeskukselle, jotta poikkeaman kohteeksi joutunut viranomaisiin saa apua tilanteesta toipumiseen. Lisäksi on aina suositeltavaa tehdä rikosilmoitus Poliisille, jos rikoksen tunnusmerkit täyttyvät. Oikea-aikainen toiminta koituu sekä julkisen hallinnon että kansalaisten eduksi.

Tietoriskien hallinnassa hyödynnetään tiedonhallintayksikön ylläpitämiä, tietojärjestelmiä koskevia metatietoja sekä tiedonhallintamallista löytyviä metatietokuvauksia tietoaaineistoista ja -varannoista ja tietovarantojen ja -järjestelmien tärkeysluokituksista. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, missä tietojärjestelmät ja tietovarannot fyysisesti sijaitsevat ja mitä tietoriskejä siitä mahdollisesti aiheutuu, toiminta ja kyseessä olevat tietoaaineistot huomioon ottaen.

Tiedonhallintayksikkö ylläpitää riskiarvioiden tuloksista ja riskienkäsittelysuunnitelmista muodostuvaa tietoaaineistoa sekä arvioi säännöllisesti, onko se osin tai kokonaan salassa pidettävä tai turvallisuusluokiteltava. Salassapitosäännösten niin vaatiessa viranomaisen on luokiteltava tietoriskejä koskeva tietoaaineisto salassa pidettäväksi sekä turvallisuusluokitteluvaatimusten täytyessä myös turvallisuusluokiteltava se kokonaan tai osittain.

3.4 Yleisiä vaatimuksia

Seuraavat yleiset vaatimukset tulisi ottaa huomioon riskienhallinnassa:

- Onko viranomaisiin tunnistanut ja dokumentoinut kaiken tiedon ja kaikki tietojärjestelmät, joista se on vastuussa?
- Onko näitä ylläpitävät ja käyttävät avainhenkilöt tunnistettu?
- Onko tietoihin, tietojärjestelmiin ja avainhenkilöihin mahdollisesti kohdistuvat uhkatekijät tunnistettu?
- Onko tiedoille ja tietojärjestelmille laadittu vaikutusanalyysi, jonka perusteella on mahdollista arvioida riskienhallintatoimenpiteiden oikeasuhtaisuus?
- Ovatko riskienhallintatoimenpiteet oikeasuhtaiset riskin realisoinnin vaikutukseen ja todennäköisyyteen nähden?
- Ylläpidetäänkö riskirekisteriä ja arvioidaanko riskienhallintatoimenpiteiden toimivuutta säännöllisesti?

3.5 Säädökset ja lisätiedot

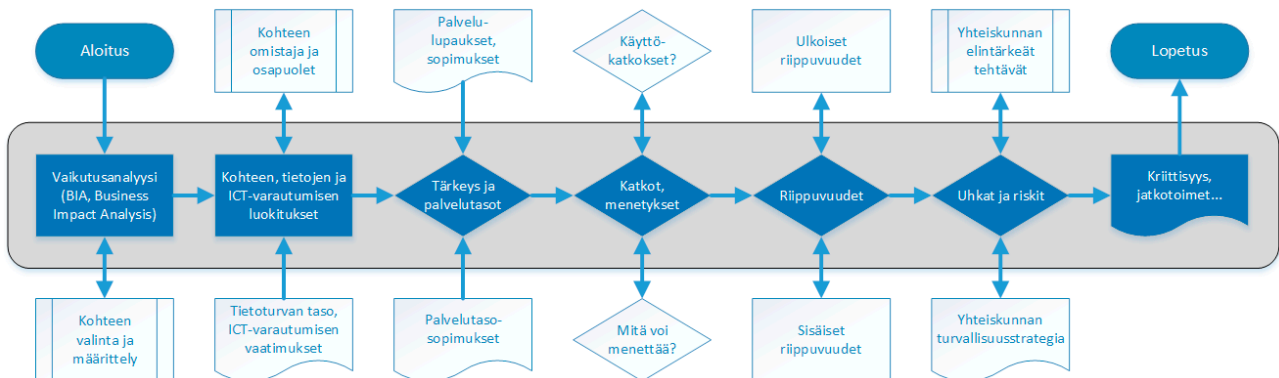
(1) ISO 31000 Riskienhallinta

(2) Ohje riskienhallintaan – Liitteet 1-6 (Valtiovarainministeriön julkaisuja 22/2017)

Riskienhallinnan järjestäminen (valtiovarainministeriön sivusto)

Riskienhallintapolitiikkamalli (valtiovarainministeriön sivusto)

Ohje riskienhallintaan (Valtiovarainministeriön julkaisuja 22/2017)

Kuvio 2. Vaikutusanalyysin prosessikaavio (2)

4 Elinkaaren huomioiminen tietojen käsittelyssä (TiHL 13.1§)

Tiedonhallintayksikön on seurattava toimintaympäristönsä tietoturvallisuuden tilaa ja varmistettava tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus koko niiden elinkaaren ajan.

Tiedon elinkaari alkaa tiedon tuottamis- tai vastaanottovaiheessa ja päättyy tiedon pysyvään säilyttämiseen arkistossa tai tiedon tuhoamiseen. Tiedon elinkaari kattaa siis kaikki tiedon käsittelyn vaiheet, jotka ovat **tiedon tuottaminen** tai **vastaanotto, säilytys, käyttö, jakaminen, siirto** ja **arkistointi** tai **tuhoaminen**. Tiedon elinkaariajattelun lähtökohtana on tiedon suunnitelmallinen ja riskilähtöinen käsittely ja hallinta osana tiedonhallintayksikön toimintaa.

Tiedonhallintayksikkö varmistaa tietoaineistojen tietoturvallisuuden koko niiden elinkaaren ajan tunnistamalla tietoaineistojen käsittelyyn kohdistuvat riskit ja mitoittamalla tietoturvaluustoimenpiteet tehdyn riskiarvioinnin mukaisesti. Tietoaineistojen tietoturvallisuuden on täytettävä tiedonhallintalain asettamat vähimmäisvaatimukset.

Tiedon elinkaaren osalta on tärkeää huomioida, että tietoaineistoja käsitellään useassa eri sijainnissa ja tietojärjestelmässä tai laitteistossa, joissa tiedolla voi olla oma elinkaarensa, ja että tiedon elinkaari on yleensä pidempi kuin yksittäisen tietojärjestelmän elinkaari.

4.1 Tietoturvallisuus läpi tiedon elinkaaren

Tietoturvallisuus tietoaineistojen elinkaareissa muodostaa kokonaisuuden, johon kuuluvat **tiedon luokittelu, riskien arviointi, tietoturvaluustoimenpiteiden suunnittelu** tunnistettujen riskien perusteella sekä **tietoturvaluustoimenpiteiden toteuttaminen**. Tiedonhallintayksikön tulee arvioida tietoaineistoihin liittyviä riskejä säännöllisesti tietoaineistojen koko elinkaaren ajan sekä huomioitava muuttuneiden riskien edellyttämät

toimenpiteet tietoturva koskevissa suunnitelmissa ja toteutuksissa. Ennen tiedon tuottamista tai vastaanottamista tulee huomioida tiedon määrittely, jossa arvioidaan tiedon ominaisuuksiin, turvallisuuteen ja metatietoihin liittyviä ominaispiirteitä. Tiedon määrittelyvaiheen perusteella muodostuvat tiedon käsittelyperiaatteet koko elinkaaren ajalle.

Tiedon osalta tunnistetaan ja määritellään, mihin sen käsittely perustuu ja mikä on tiedon käsittelyn tarkoitus. Lisäksi varmistetaan myös suunnitellun käsittelytarkoituksen toteutuminen läpi tiedon elinkaaren. Kaikissa elinkaaren vaiheissa varmistetaan, että tietoa käsitellään käsittelyperusteen muodostamien vaatimusten, tietoon kohdistuvien riskien ja tiedolle asetettujen tietoturva vaatimusten mukaisesti kaikissa käsittely-ympäristöissä. Tietoturvaluottisuus on alusta alkaen osa tietoaaineistojen käsittelyyn liittyvien käytäntöjen ja käsittely-ympäristöjen suunnittelua ja toteutusta.

Tiedon käsittelyyn liittyvät käytännöt ja käsittely-ympäristöt ja muut käsittelyyn liittyvät tekijät ovat tiedonhallintayksikön tiedossa asianmukaisen tiedonhallinnan toteuttamiseksi ja tiedon käsittelyyn liittyvien riskien arvioimiseksi. Tietoa käsitellään tehtyjen suunnitelmien mukaisesti kaikissa elinkaaren vaiheissa. Lisätietoja turvallisuusluokitellun tiedon käsittelystä löytyy mm. ulkoministeriön kansainvälisen turvallisuusluokitellun tietoaaineiston käsittelyohjeesta.

Tiedon elinkaari alkaa sen käsittelyn käynnistyessä tiedon tuottamis- tai vastaanottovaiheessa ja päättyy sen pysyvään säilyttämiseen arkistoinnin muodossa tai tiedon tuhoamiseen. Tiedon elinkaari kattaa siis kaikki tiedon käsittelyn vaiheet, joita tyypillisesti ovat **tiedon tuottaminen** tai **vastaanotto**, **säilytys**, **käyttö**, **jakaminen** ja **siirto** sekä **arkistointi** tai **tuhoaminen**. Tiedon elinkaariajattelun lähtökohtana on tiedon suunnitelmallinen ja riskilähtöinen käsittely ja hallinta osana tiedonhallintayksikön toimintaa.

Tiedonhallintayksikkö varmistaa tietoaaineistojen tietoturvaluottisuuden koko niiden elinkaaren ajan tunnistamalla tietoaaineistojen käsittelyyn kohdistuvat riskit ja mitoittamalla tietoturvaluottisuus toimenpiteet tämän riskiarvioinnin mukaisesti. Tietoaaineistojen tietoturvaluottisuuden on täytettävä tiedonhallintalain asettamat vähimmäisvaatimukset.

Tiedon elinkaaren osalta on tärkeää huomioida, että tietoaaineistoja käsitellään useassa eri sijainnissa ja tietojärjestelmässä tai laitteistossa, joissa tiedolla voi olla oma elinkaarensa ja tiedon elinkaari on yleensä pidempi kuin yksittäisen tietojärjestelmän elinkaari.

Alla on listattu keskeisiä tietoaineistojen elinkaaren liittyviä kysymyksiä:

- Onko tietoaineistojen käsittelyn peruste ja käyttötarkoitus tunnistettu ja määritetty?
- Onko tietojen käsittelyssä otettu huomioon tiedon käyttötarkoituksen mahdollinen muuttuminen?
- Onko tiedon käsittelyperusteen, kuten henkilötietojen ja erityisten henkilötietojen muodostamat vaatimukset tunnistettu?
- Onko tietoaineistoihin liittyvät riskit arvioitu koko tiedon elinkaaren ajalta? Seurataanko riskejä säännöllisesti?
- Ovatko tiedon käsittelyyn liittyvät käytännöt ja käsittely-ympäristöt sekä muut käsittelyyn liittyvät tekijät tiedonhallintayksikön tiedossa ([Tiedonhallintamalli](#), ministeriöillä lisäksi [tiedonhallintakartta](#))

4.2 Tiedon tuottaminen ja vastaanotto

Tietoaineistojen tuottamisella tarkoitetaan käsittelyvaihetta, jossa tuotetaan uutta tietoa tai tehdään tietoaineistoon päivityksiä. Tietoaineistojen vastaanotolla tarkoitetaan käsitteilyvaihetta, jossa tiedonhallintayksikkö vastaanottaa muualla tuotettuja tietoaaineistoja.

Tiedon tuottamisen tai vastaanoton yhteydessä tunnistetaan ja kuvataan tiedon käsittelyn perusteet ja tarkoitus. Tuotettavan ja vastaanotettavan tiedon kohdalla tunnistetaan niiden käsittelyä koskevat erityisvaatimukset, jotka voivat tulla lainsäädännöstä tai toisen organisaation tiedon käsittelylle asettamista vaatimuksista. Erityisvaatimuksia asettaa esimerkiksi henkilötietoja koskeva tietosuojalaki ja tietosuoja-asetus. Tiedon tuottamis- ja vastaanottovaiheessa määritellään tiedon alustava säilytysaika, joka voi vielä muuttua tiedon elinkaaren eri vaiheissa.

Alla on listattu tiedon tuottamiseen ja vastaanottoon liittyviä keskeisiä kysymyksiä:

- Onko tietoaineistojen käsittelyn peruste ja käyttötarkoitus tunnistettu ja määritelty?
- Onko käsiteltävää tietoaaineistoa koskevat erityisvaatimukset, kuten henkilötietoihin liittyvät vaatimukset tunnistettu?

4.3 Tiedon säilytys

Säilytyksen osalta määritellään ja toteutetaan tiedon riittävä suojaus sille asetettujen vaatimusten ja hallintakeinojen sekä riskitason mukaisesti. Tiedon suojauksen avulla turvataan tiedon luottamuksellisuuden ja eheyden säilyminen ja sen saatavuus. Suojaus kattaa tekniset ja hallinnolliset keinot.

Säilytyksessä varmistetaan tiedon saatavuus ja säilyminen sekä sen säilytysajan mittainen käytettävyys teknologioiden muuttuessa. Tiedon säilytyksen suunnittelussa ja toteutuksessa varaudutaan riskiarvioissa tunnistettuihin uhkatilanteisiin riskien edellyttämällä tasolla muun muassa asianmukaisen salauksen ja jatkuvuuden hallinnan avulla. Tietoaineistoille on määritelty säilytysajat, joiden päättyessä tietoaineistot joko arkistoidaan tai tuhotaan. Tietoaineistojen tuhoamiseen on dokumentoitu prosessi. Lisätietoja salauskäytännöistä löytyy mm. [Vahti-ohjeesta 2/2015](#).

Tietoaineistojen säilytykseen käytetään ainoastaan siihen hyväksytyjä ja asetettujen vaatimusten mukaisia säilytysympäristöjä, jotka noudattavat luvun 5 periaatteita.

Alla on listattu tiedon säilytykseen liittyviä keskeisiä kysymyksiä:

- Onko säilytettävä tieto luokiteltua (turvallisuusluokiteltua)? Jos on, onko säilyttämiseen liittyvät vaatimukset tunnistettu ja täytetäänkö ne? Onko tietojen luokittelussa huomioitu eri näkökulmat, kuten tietojärjestelmät, tietosuojat, tietoturva, toimintaprosessit ja tietoarkkitehtuuri?
- Säilytetäänkö tietoa siten, että vain oikeutetut tahot pääsevät siihen käsiksi?
- Onko tiedon säilytys suunniteltu siten, että sen käytettävyys ja saatavuus on taattu myös poikkeusoloissa, mikäli riskiarvio näin edellyttää?
- Onko säilytettävälle tiedolle määritetty säilytysaika, jonka päättyessä se joko arkistoidaan tai tuhotaan asianmukaisesti?

4.4 Tiedon käyttö

Tietoaineistojen luvallinen käyttö mahdollistetaan ja luvaton käyttö estetään henkilöiden työtehtäviin perustuvalla roolipohjaisella fyysisten ja loogisten käyttöoikeuksien ja –valtuuksien määrittelyllä ja hallinnalla. Tietoaineistojen käyttäjän identiteetti todennetaan riskeihin ja käytettävään tietoon nähden riittävällä tavalla.

Tietoaineistojen käyttöä seurataan ja valvotaan tehdyn riskiarvioinnin mukaisesti. Tietojärjestelmien kohdalla vähintään kirjautumisista ja niiden yrityksistä tulee tuottaa lokia,

mutta useissa tapauksissa myös järjestelmässä toimimisesta tulee kerätä käyttölokia. Tietoaineistojen käytön lokitus ja valvonta toteutetaan tarpeellisuusarvioinnin perusteella tiedon käyttötarkoituksen ja siihen liittyvien riskien edellyttämällä tavalla. Palvelusta vastaavan vastuulla on selvittää saako palvelusta kerätä lokitietoja.

Tietoaineistoja käyttö tapahtuu siihen hyväksytyissä ja asetettujen vaatimustenmukaisissa tietojärjestelmissä, laitteissa ja käsittely-ympäristöissä.

Alla on listattu tiedon käyttöön liittyviä keskeisiä kysymyksiä:

- Onko tietoaineiston käyttöoikeudet ja -valtuudet määritelty henkilön työtehtävien mukaisesti?
- Valvotaanko tietoaineiston käyttöä riskiarvion mukaisesti?
- Voidaanko olla varmoja siitä, että tietoaineistoa käytetään vain siihen tarkoitukseen, johon ne on (alun perin) tarkoitettu?
- Kerätäänkö tietojärjestelmien kirjautumisista lokia?
- Voidaanko olla varmoja siitä, että tietoaineistoa käsitellään vain siihen hyväksytyissä ja asetettujen vaatimusten mukaisissa tietojärjestelmissä, laitteissa ja käsittely-ympäristöissä?

4.5 Tiedon jakaminen, siirtäminen ja luovuttaminen

Tietoaineistojen jakamisella tarkoitetaan toimia, joiden avulla päätetään tietoaineiston vastaanottajat, varmistetaan vastaanottajien tiedontarve ja oikeus sekä kyky käsitellä jaettavaa tietoaineistoa. Tietoaineistojen siirrolla tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joilla tietoaineistot siirretään määritetyille tahoille tai toisiin tietojärjestelmiin. Siirto voi tapahtua esimerkiksi postin, sähköpostin, sähköisen muistivälineen, tietojärjestelmien välisen tiedonsiirron tai käsittelyoikeuksien myöntämisen avulla. Ei-julkista tai turvallisuusluokiteltua tietoa jakaessa ja siirtäessä tulee muistaa, että tavallinen sähköposti ei lähtökohtaisesti ole salattu ja turvallinen tiedonvälityskanava. Tällaista tietoa siirrettäessä tulee olla erityisen varma, että tiedonsiirrossa käytettävä menetelmä on salattu ja riittävän turvallinen. Tiedon luovuttamisella tarkoitetaan tietojen luovuttamista niitä pyytävälle taholle. Julkista tietoa luovutetaan [viranomaisten toiminnan julkisuudesta](#) annetun lain mukaisesti.

Tietoa jaettaessa, siirrettäessä ja luovutettaessa varmistutaan aina riittävän luotettavasti mahdollisen vastaanottajan identiteetistä sekä toteutetaan tiedon siirto tunnistettuihin riskeihin nähden asianmukaista salausta ja suojausta käyttäen. Näin varmistetaan, etteivät tietoon pääse käsiksi siihen oikeudettomat henkilöt ja tietoaineisto jaetaan tai luovutetaan vain henkilöille, joilla on siihen työtehtäviinsä liittyvä oikeus. Lisätietoja salausratkaisujen

turvallisuudesta on luvussa 6 sekä Kyberturvallisuuskeskuksen turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseen [hyväksymissä salausratkaisuissa](#), [vahvuustaulukoissa](#), sekä ohjeissa salaustuotteiden [arvioinnista](#) ja [turvallisesta kehittämisestä](#).

Kun tietoaaineistoja jaetaan tai luovutetaan viranomaisten välillä, huomioidaan (erillinen) suositus Teknisistä rajapinnoista ja katseluyhteyksistä. Alla on listattu keskeisiä tiedon jakamiseen, siirtämiseen ja luovuttamiseen liittyviä kysymyksiä:

- Voidaanko tietoaaineistoa jakaessa, siirtäessä ja luovuttaessa varmistua riittävällä tasolla vastaanottajan identiteetistä?
- Käytetäänkö tiedon siirrossa asianmukaista salausta?
- Onko tietoja luovutettaessa varmistuttu siitä, että tiedon luovuttaminen on lain mukaista ja vastaanottajalla on oikeus tietoaaineiston käsittelyyn sekä kyky käsitellä sitä vaatimusten mukaisesti?

4.6 Tiedon arkistointi

Tietoaaineistojen arkistoinnilla tarkoitetaan niitä menettelyjä, joilla varmistetaan tiedon säilyminen muuttumattomana asetetun elinjakson ajan. Tietoaaineistot on tuhottava tai arkistoitava tietoturvalisella tavalla tiedon säilytysajan päätyttyä.

Arkistoinnissa huomioidaan tiedon säilytysaika, -paikka ja -tapa sekä varmistetaan tiedon käyttökelpoisuus ja luettavuus koko säilytysajaksi. Arkistointi perustuu sitä koskevaan sääntelyyn ja näiden pohjalta laadittuihin suunnitelmiin. Lisätietoja arkistoinnin vaatimuksista löytyy [Kansallisarkiston ohjaussivulla](#).

Alla on listattu keskeisiä tiedon arkistointiin liittyviä kysymyksiä:

- Onko arkistoinnissa huomioitu tiedon säilytysaika, -paikka ja -tapa?
- Onko tiedon käyttökelpoisuudesta ja luettavuudesta varmistuttu koko tiedon säilytysajan?
- Perustuuko arkistointi sitä koskevaan sääntelyyn ja näiden pohjalta laadittuihin suunnitelmiin?

4.7 Tiedon tuhoaminen

Tietoaineistojen tuhoamisella tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joiden avulla tietoaineistot tuhotaan tarkoituksella niiden säilytysajan ja käyttötarpeen päättyessä tai niitä sisältävän laitteiston käytöstä poiston, huoltoon lähetyksen tai uusiokäyttöön siirron yhteydessä.

Tiedon tuhoaminen tapahtuu määritellyn säilytysajan tai käyttötarpeen päättyessä tunnistettuihin riskeihin nähden riittävän luotettavalla tavalla. Tietoaineistoille määritetyt säilytysajat huomioidaan tiedon tuhoamisen suunnittelussa. Tietoaineistoista muodostetut kopiot ja luonnokset sekä väliaikaistiedostot tuhotaan niiden käyttötarpeen päättyttyä.

Tuhoamisessa käytetään menetelmiä, joilla estetään tietojen kokoaminen osittain tai kokonaan. Salassa pidettävän tietoaineiston tuhoamiseen voidaan käyttää useita eri menetelmiä ja työvälineitä riippuen muun muassa tiedon olomuodosta ja saatavilla olevista erilaisista ratkaisuista. Esimerkiksi tiedon silppuamisen tai kovalevyn ylikirjoituksen sijaan tai lisäksi silppu voidaan polttaa ja kiintolevy sulattaa.

Eryteisesti sähköisten aineistojen luotettavan tuhoamisen menettelyjen tulisi kattaa kaikki laitteistot, joihin on elinkaarensa aikana tallennettu salassa pidettävää tietoa. Laitteistojen osien (kiintolevyt, muistit, muistikortit, jne.) sisältämän salassa pidettävän tiedon luotettavasta tuhoamisesta on huolehdittava erityisesti käytöstä poiston, huoltoon lähetyksen tai uusiokäyttöön siirron yhteydessä. Mikäli luotettava tyhjennys (esimerkiksi [viranomaisen hyväksymä ylikirjoitusmenettely](#)) ei ole mahdollista, salassa pidettävää tietoa sisältävää osaa ei tule luovuttaa kolmansille osapuolille. Tilanteissa, joissa laitteen muistia tai vastaavaa ei voida luotettavasti tyhjentää ennen huoltotoimenpiteitä, tulisi kolmannen osapuolen suorittamia huoltotoimenpiteitä valvoa, ja pyrkiä varmistumaan siitä, että salassa pidettävää tietoa ei viedä huoltotoimenpiteen yhteydessä. Mikäli tiedon tuhoaminen tapahtuu palveluntarjoajan toimesta, viranomaisen tulee varmistua luotettavalla tavalla tiedon oikeellinen hävittäminen

Alla on listattu keskeisiä tiedon tuhoamiseen liittyviä kysymyksiä:

- Tapahtuuko tiedon tuhoaminen määritellyn säilytysajan tai käyttötarpeen päättyessä riittävän luotettavalla tavalla? Käytetäänkö tässä menetelmää, jolla estetään tietojen kokoaminen uudestaan tai osittain?
- Kattavatko luotettavan tuhoamisen menettelyt kaikki laitteistot, joihin on elinkaarensa aikana tallennettu salassa pidettävää tietoa?

4.8 Säädökset ja lisätiedot

EU:n yleinen tietosuoja-asetus

Arkistolaki

Kyberturvallisuuskeskuksen hyväksymät salausratkaisut

Kyberturvallisuuskeskuksen hyväksymä ylikirjoitusmenettely

Kyberturvallisuuskeskukset ohje: Kryptografiset vahvuusvaatimukset luottamuksellisuuden suojaamiseen -kansalliset suojaustasot

4.9 Yhteenveto suosituksesta

Taulukko 1. Yhteenveto suosituksesta.

Koko elinkaari	<p>Tietoaineistoihin liittyvät riskit arvioidaan säännöllisesti.</p> <p>Tunnistetaan ja määritetään tietoaineistojen käsittelyn peruste ja käyttötarkoitus.</p> <p>Varmistetaan, että tiedon käsittelyperusteen muodostamat vaatimukset, tietoon kohdistuvat riskit ja tiedolle asetetut tietoturva vaatimukset huomioidaan tiedon käsittelyn kaikissa vaiheissa.</p> <p>Varmistetaan, että tietoon, tietoaineistoon ja niiden käsittelyyn liittyvät vaatimukset huomioidaan tietojärjestelmiä ja ympäristöä suunniteltaessa ja ratkaisujen toteuttamisessa.</p> <p>Tiedon käsittelyyn liittyvät käytännöt ja käsittely-ympäristöt sekä muut käsittelyyn liittyvät tekijät tulee olla tiedonhallintayksikön tiedossa (Tiedonhallintamalli, ministeriöillä lisäksi tiedonhallintakartta).</p>
Tiedon tuottaminen ja vastaanotto	<p>Tunnistetaan ja kuvataan tiedon käsittelyn perusteet ja käsittelytarkoitus.</p> <p>Tunnistetaan tiedon käsittelyä koskevat erityisvaatimukset (esim. lainsäädännöstä tai toisen organisaation vaatimuksista muodostuvat).</p>
Tiedon säilytys	<p>Säilytettävää tietoa suojataan sille muodostettujen vaatimusten ja hallintakeinojen sekä riskitason mukaisesti.</p> <p>Säilytettävän tiedon säilyminen ja saatavuus on turvattu.</p> <p>Säilytettävän tiedon käytettävyys on varmistettu koko säilytysajan.</p> <p>Tietoaineistolle on määritetty säilytysaika ja sen päättyessä tieto joko arkistoidaan tai tuhoetaan.</p> <p>Tietoaineistojen säilytykseen käytetään ainoastaan siihen hyväksytyjä ja asetettujen vaatimusten mukaisia säilytysympäristöjä.</p>
Tiedon käyttö	<p>Käyttöoikeudet ja -valtuudet tietoaineistoihin perustuvat henkilöiden työtehtäviin.</p> <p>Tietoaineistojen käyttöä lokitetaan riskiperustaisesti.</p> <p>Tietoaineistoja käytetään siihen tarkoitukseen, joihin ne on (alun perin) tarkoitettu.</p> <p>Tietoaineistoja käyttö tapahtuu ainoastaan siihen hyväksytyissä ja asetettujen vaatimusten mukaisissa tietojärjestelmissä, laitteissa ja käsittely-ympäristöissä.</p>
Tiedon jakaminen, siirtäminen ja luovuttaminen	<p>Tietoa jaettaessa, siirrettäessä ja luovuttaessa varmistetaan riittävällä tasolla vastaanottajan identiteetistä.</p> <p>Tiedon siirrossa käytetään asianmukaista salausta.</p> <p>Tietoa luovutettaessa varmistetaan, että tiedon luovuttaminen on lain mukaista ja vastaanottajalla on oikeus tietoaineiston käsittelyyn sekä kyky käsitellä sitä vaatimusten mukaisesti.</p>
Tiedon arkistointi	<p>Arkistoinnissa huomioidaan tiedon säilytysaika, -paikka ja -tapa.</p> <p>Arkistoinnissa on varmistettu tiedon käyttökelpoisuus ja luettavuus koko säilytysajaksi.</p> <p>Arkistointi perustuu sitä koskevaan sääntelyyn ja näiden pohjalta laadittuihin suunnitelmiin.</p>
Tiedon tuhoaminen	<p>Tiedon tuhoaminen tapahtuu määritellyn säilytysajan tai käyttötarpeen päättyessä riittävän luotettavalla tavalla.</p> <p>Tuhoamisessa käytetään menetelmiä, joilla estetään tietojen kokoaminen uudelleen kokonaan tai osittain.</p> <p>Sähköisten aineistojen luotettavan tuhoamisen menettelyt kattavat kaikki laitteistot, joihin on elinkaarensa aikana tallennettu salassapidettävää tietoa.</p>

5 Elinkaaren huomioiminen tietojärjestelmissä (TiHL 13.1§)

Tiedonhallintayksikön on seurattava toimintaympäristönsä tietoturvallisuuden tilaa ja varmistettava tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus koko niiden elinkaaren ajan.

5.1 Tietojärjestelmä

Tietojärjestelmällä tarkoitetaan järjestelmää, jonka tarkoitus on tietoja käsittelemällä palvelua, helpottaa ja tehostaa jotakin toimintaa. Tietojärjestelmä koostuu ohjelmista, tietovarastoista, laitteista ja palveluista. Tietojärjestelmän elinkaari alkaa siihen liittyvästä tarvekartoituksesta ja päättyy tietojärjestelmän käytöstä poistoon. Tietojärjestelmän elinkaari kattaa kaikki tällä välillä olevat vaiheet, jotka ovat **määrittely ja suunnittelu, kilpailutus ja hankinta, toteutus ja kehitys, käyttöönotto, ylläpito** sekä **käytöstä poisto**. Tietojärjestelmien elinkaariajattelun lähtökohtana on kussakin järjestelmässä käsiteltävien tietojen elinkaaren huomiointi ja järjestelmien suunnitelmallinen ja riskilähtöinen hallinta osana tiedonhallintayksikön toimintaa.

Tiedonhallintayksikkö varmistaa tietojärjestelmien tietoturvallisuuden koko niiden elinkaaren ajan tunnistamalla niihin kohdistuvat **riskit** ja mitoittamalla tietoturvaluustoimenpiteet riskiarvioinnin mukaisesti. Riskienarvioinnissa tunnistetaan olennaiset riskit, jotka voivat vaikuttaa tietojärjestelmien käytettävyyteen ja saatavuuteen tai niissä käsiteltävien tietoaineistojen tietoturvaluuteen ja oikeellisuuteen.

Tietoturvaluus tietojärjestelmien elinkaareissa muodostaa kokonaisuuden, johon kuuluvat riskien arviointi, tietoturvaluustuomenpiteiden suunnittelu tunnistettujen riskien perusteella sekä tietoturvaluustuomenpiteiden toteuttaminen. Tiedonhallintayksikkö arvioi tietojärjestelmiin liittyviä riskejä säännöllisesti niiden koko elinkaaren ajan sekä huomioi muuttuneiden riskien edellyttämät toimenpiteet tietoturvaluuden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tietojärjestelmien riskien arvioinnissa huomioidaan toimintaympäristö ja järjestelmään liittyvät tietoturvaluvaatimukset.

5.2 Määrittely- ja suunnitteluvaihe

Ennen määrittely- ja suunnitteluvaiheen aloittamista tehdään tarvekartoitus, jossa tunnistetaan ja määritellään tietojärjestelmä, sekä se mitä uuteen tai uudistettavaan tietojärjestelmään liittyy ja millaisia vaatimuksia siihen kohdistuu. Määrittely- ja suunnitteluvaiheen aikana tunnistetaan tietoturvallisuuden kannalta keskeiset asiat, jotka on huomioitava toteutuksen myöhemmissä vaiheissa. Näihin kuuluvat aina tiedonhallintalaissa asetetut tietoturvallisuuden vähimmäisvaatimukset, jotka on lueteltu luvussa 3.

Määrittely- ja suunnitteluvaiheessa tunnistetaan tietojärjestelmän liittymät muihin järjestelmiin sekä niistä muodostuvat riippuvuudet ja tietovirrat. Nämä dokumentoidaan osaksi arkkitehtuuri- ja integraatiosuunnitelmia, joiden mukaisesti toteutetaan tarvittavat integraatiot muuhun ympäristöön varmistaen myös tietoturvallisuuden toteutuminen niissä. Edellä mainitut asiat voidaan tunnistaa jo tarvekartoituksen aikana, ja ne tarkentuvat kehittämisen edetessä.

Määrittely- ja suunnitteluvaiheessa kuvataan tietojärjestelmän käyttötarkoitus sekä toimintaympäristö, kuten käyttäjät, ohjaava lainsäädäntö ja muut ulkoiset vaatimukset, järjestelmässä käsiteltävät tietoaineistot sekä liittymät muihin tietojärjestelmiin. Näiden pohjalta tehdään riskiarvio sekä määritetään tietojärjestelmään kriittisyys ja edellytetty tietoturvallisuuden taso, joiden perusteella tunnistetaan koko tietojärjestelmän elinkaaren aikana huomioitavat tietoturva-vaatimukset. Tietojärjestelmään kohdistuvat toiminnalliset vaatimukset kuvataan ja niiden pohjalta laaditaan tietojärjestelmään kohdistuvat hyväksymiskriteerit. Tämä sisältää myös tietoturvallisuutta koskevat suunnitelmat ja vaatimukset, joiden määrittelyssä käytetään tarvittavaa tietoturvaosaamista. Määrittely- ja suunnitteluvaiheessa huomioidaan luvun 6 tarkennukset hankinnan suunnitteluun ja valmisteluun.

Tietojärjestelmän tai sen osan määrittelyvaiheessa arvioidaan sekä kokonaisuuden että järjestelmän eri osien tietoturvallisen toteuttamisen riskejä. Sellaisten osakokonaisuuksien sisällyttämistä järjestelmään on vältettävä, joiden tietoturallinen toteuttaminen tai ylläpito vaativat runsaasti resursseja. Keskeistä on kiinnittää myös huomioita tietoriskien arvioinnissa koko palvelu- ja toimitusketjun kaikkien osapuolien ja heidän ympäristöjensä huomioimiseen, jotta tietojärjestelmään kohdistuvat riskit tulee kokonaisvaltaisesti hallittua. Organisaation johto sitoutuu tietoriskien hallintaan perustuvaan tietoturvallisuuden toteuttamiseen jo määrittely- ja suunnitteluvaiheesta lähtien. Johdolle on myös tarkoituksenmukaista antaa realistinen kuva tietoturvallisuuden rakentamisen ja ylläpidon vaatimista resursseista.

Lisäksi ennen hankintaa tai toteutusta suunnitteluvaiheessa laaditaan alustava suunnitelma hankinnan ja toteutuksen aikaisista tietoturvaan liittyvistä tehtävistä, vastuista ja aikataulutuksesta. Määrittely- ja suunnitteluvaiheessa on lisäksi hyvä varmistaa ja

suunnitella riittävät resurssit tietojärjestelmien tietoturvaliselle toiminnalle, kuten tietoturvapäivitysten toteuttamiselle, niiden koko elinkaaren ajalle.

5.3 Kilpailutus- ja hankintavaihe

Kilpailutus- ja hankintavaiheessa suunnitellaan ja toteutetaan tietojärjestelmään liittyvä hankinta luvun 6 mukaisesti.

Kilpailutus- ja hankintavaiheessa on keskeistä, että hankintavaatimukseen, tarjouspyyntöihin ja sopimukseen sisällytetään myös tietoturvaa koskevat vaatimukset. Ne kohdistuvat sekä hankinnan kohteena olevaan tietojärjestelmään, että sen toteuttavaan ja tarjoavaan toimittajaan.

5.4 Toteutusvaihe

Toteutusvaiheen sisältö riippuu hankittavasta tietojärjestelmästä ja sen toteutusmallista. Kyseessä voi olla esimerkiksi täysin räätälöity järjestelmä ja siihen liittyvä laajempi kehitysprojekti tai valmisohjelmisto, johon tehdään toteutusvaiheen aikana ainoastaan tiettyjä konfigurointeja.

Toteutusvaiheessa tehdään uudelleentarkastelu määrittelyvaiheessa laadittuun riskiarviointiin sekä tehdään tarvittavat tarkentavat uhkamallinnukset ja riskiarviot tietojärjestelmään liittyvien riskien ja uhkaskenaarioiden tunnistamiseksi. Määritetyt tietoturva vaatimukset suunnitellaan ja dokumentoidaan tietoturvakontrolleiksi, jotka toteutetaan tämän vaiheen aikana.

Tietojärjestelmät koostuvat usein lukuisista, mahdollisesti hajautetuista ja usean osapuolen tekemistä komponenteista. Tällöin on tietoriskien hallinnassa hyvä kiinnittää huomiota rajapintojen hallintaan sekä palvelujärjestelmän ja taustajärjestelmän välisen tiedonsiirron hallintaan.

Toteutuksen aikana suoritetaan suunnitellut katselmoinnit ja testaukset pohjautuen riskiarviointiin ja tarveharkintaan; mm. arkkitehtuurikatselmointi, koodikatselmointi, toiminnallisuksien testaus, väärinkäyttötapausten testaus/ tietoturvatestaus ja suorituskykytestaus.

Toteutusvaiheessa huomioidaan sille etukäteen laaditut suunnitelmat ja vaiheet. Tavoitteena on, että tarvittavat toimenpiteet tehdään riskilähtöisesti ja suunnitelmallisesti asianmukaisen tietoturvallisuuden sisään rakentamiseksi.

Toteutetut tietoturvakontrollit ja ratkaisut dokumentoidaan osaksi tietojärjestelmän turvallisuuskuvausta ja muuta laadittua dokumentaatiota.

Tietoturvallisuusvastuiden epäselvyydet toteutuksen aikana ovat tavallinen ongelma, etenkin monitoimittajaympäristössä. Tähän voidaan varautua tietoriskien jatkuvalla hallinnalla ja riskien hallintaan tähtäävien toimenpiteiden toteuttamisella, huomioiden erityisesti sopimukseen kirjatut tavoitteet ja toimenpiteet riskien hallinnan osalta. Sopimukseen liittyviä tyypillisiä riskejä ovat IPR-kysymykset, tekijänoikeudet, lisenssit ja kaikki vielä tunnistamaton immateriaalioikeuden alla oleva aineisto, omistajan vaihdokset, fuusiot ja toiminnan lopettaminen.

5.5 Käyttöönottovaihe

Käyttöönottovaihetta varten laaditaan käyttöönottosuunnitelma tuotantoon viennin toteuttamiseksi. Osana tietojärjestelmän käyttöönottoa suoritetaan käyttöönottohyväksyntä, jossa varmistetaan aiemmin kuvattujen vaatimusten toteutuminen tietojärjestelmässä. Hyväksyntä edellyttää tarvittavien toiminnallisuuksien ja tietoturvakontrollien todentamista. Tietojärjestelmien, laitteiden ja sovellusten käyttöönottoasennus tehdään määritetyn prosessin ja ohjeistuksen mukaisesti huomioiden esimerkiksi organisaation laatimat arkkitehtuuriperiaatteet, yhteensopivuus muuhun ympäristöön sekä määritetyt suojausvaatimukset ja kovennukset. Näiden toteuttamiseksi on määritetty määrämuotoiset konfiguraatiot eri asetuksille ja parametreille sekä tarpeettomat palvelut poistettu käytöstä. Kovennetun, määritetyt tietoturva-asetukset sisältävän, asennuksen toteuttamisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi ylläpidettyä luotettua levykuvaa (golden image), jonka avulla asennus tehdään. Nämä levykuvat katselmoidaan, testataan ja päivitetään säännöllisesti niiden asianmukaisuuden varmistamiseksi. Myös itse tietojärjestelmien, laitteiden ja sovellusten konfiguraatioiden säännöllinen katselmointi ja valvonta suunnitellaan osaksi ylläpitovaihetta.

Tietojärjestelmän tietoturvakuvaukseen päivitetään tarvittavien muutosten osalta käyttöönottovaiheessa.

5.6 Ylläpitovaihe

Osana ylläpitoa tunnistetaan käsittely-ympäristössä tai vaatimuksissa tapahtuvien muutosten vaikutus tietojärjestelmään sekä niiden edellyttämät muutokset tietoturvakontrolleihin. Tehtävissä muutoksissa noudatetaan määritettyjä muutoshallintamenettelyitä. Tietojärjestelmään kohdistetaan säännöllisiä riskiarvioita ja suojaustason asianmukaisuuden kohdistuvia arvioita, jotta varmistutaan siitä, että tietojärjestelmään kohdistuvat riskit ja vaatimukset ovat huomioitu. Arvioinneissa hyödynnetään muun muassa katselmointeja sekä automaattisia ja manuaalisia tietoturvatestauksia. Riippuen toteutustavasta myös tietojärjestelmän palvelutoimittajaan kohdistetaan tarvittavia auditointeja ja heiltä voidaan edellyttää tietojärjestelmän turvallisuustason seuranta ja siihen liittyvää raportointia. Ylläpitovaiheen yhtenä tavoitteena on varmistaa määritettyjen tietoturva-vaatimusten ja suojauskeinojen ajantasaisuus ja asianmukainen toiminta tehtyihin suunnitelmiin pohjautuen sekä näitä koskevan dokumentaation ja kuvausten ylläpito.

Tietojärjestelmien ylläpidossa noudatetaan organisaatiossa määritettyjä prosesseja ja toimintatapoja, kuten muutoshallinta, poikkeamienhallinta ja riskienhallinta, kun huolehditaan tietojärjestelmien haavoittuvuuksien hallinnasta, päivityksistä, varmuuskopioinnista, konfiguraation hallinnasta ja kovennuksista, haittaohjelasuojauksesta sekä valvonnasta. Ylläpitovaiheessa pitää huolehtia myös toiminnan jatkuvuuden edellyttämästä tietojärjestelmän toipumissuunnitelmasta ja varmistamisesta harjoittelulla.

Osana tietojärjestelmien ylläpitoa toteutetaan tarvittava valvonta ja seuranta muun muassa tietojärjestelmän toimivuuden, suorituskyvyn ja tietoturvallisuuden seuraamiseksi ja ylläpitämiseksi. Suoritettava valvonta ja seuranta tulee kuitenkin olla suunniteltuna määrittely- ja suunnitteluvaiheen aikana.

Varmuuskopiot otetaan tehdyn suunnitelman mukaisesti huomioiden organisaation toiminnan ja käsitellyn tiedon pohjalta määritetyt varmuuskopioitavat tiedot, varmuuskopiointiin käytetyt menetelmät ja sen tiheys sekä varmuuskopioiden suojaamiseen liittyvät keinot. Varmuuskopiointi toteutetaan

- käyttäen siihen tarkoitettua ratkaisua,
- kirjaten lokiin tiedot varmuuskopioiduista tiedoista, varmuuskopioinnin ajankohdasta ja varmuuskopion kohteesta sekä merkiten varmuuskopiot asianmukaisesti,
- varmistaen varmuuskopioinnin onnistuminen ja palauttaminen esimerkiksi raportein sekä palautustestein, sekä
- suojaten varmuuskopiot vahingoilta ja väärinkäytöksiltä, kuten ylikirjoittamiselta, muuttamiselta tai tuhoutumiselta sekä niiden siirron että säilytyksen aikana.

Ohjelmistohaavoittuvuuksien hallinnassa noudatetaan määritettyä prosessia, jossa määritetään päivitystarpeen tunnistaminen ja havaitseminen, päivitysten asentamiseen liittyvät toimintamallit (huomioiden erityyppiset tietojärjestelmät ja ympäristöt sekä niiden mahdollisesti muodostamat erityistarpeet), päivitysten epäonnistumiseen ja palautumiseen liittyvät käytännöt, päivitystilanteen seurantaan ja siitä raportointiin liittyvät toimintatavat sekä vaihtoehtoiset suojaustavat ja toimenpiteet, kun haavoittuvuutta ei voida korjata päivityksellä (esimerkiksi päivitystä ei ole vielä julkaistu tai jokin sovellus ei toimi päivitetyssä versiossa).

Haittaohjelmasuojauksia koskevat toimintamallit on määritelty kuvaten muun muassa haittaohjelmasuojaukseen käytettyjen ratkaisujen asennus ja konfigurointi sekä päivittämisen käytännöt, ratkaisujen ajantasaisuuden ylläpitäminen sekä niiden toimivuuden varmistaminen.

Ylläpitoyhteydet ja -oikeudet on toteutettu vähimpien oikeuksien periaatteen mukaisesti, jolloin ylläpitotoimiin on käytössä lievimmät mahdolliset tarvittavat oikeudet. Tietojärjestelmien ylläpitoyhteydet tehdään käyttäen salattuja yhteyksiä. Loogista ja fyysistä pääsyä rajoitetaan.

5.7 Käytöstä poisto

Käytöstä poistoa varten laaditaan riskiarviointi, jossa tunnistetut riskit huomioidaan poiston toteuttamisessa. Käytöstä poistolle laaditaan suunnitelma, jossa huomioidaan muun muassa säilytettävän tiedon migraatio, tuhottavien laitteiden ja muistivälineiden sanitointi sekä käytöstä poistuvan tietojärjestelmän osien tuhoaminen.

Käytöstä poiston yhteydessä tietoaineistojen tuhoamisen tulee tapahtua tunnistettuihin riskeihin nähden riittävän luotettavalla tavalla. Tuhoamisessa käytetään menetelmiä, joilla estetään tietojen kokoaminen osittain tai kokonaan. Tietoaineistojen elinkaaren osalta huomioidaan luvun 4 periaatteet.

Tietojärjestelmien käytöstä poistossa järjestelmien sisältämät tiedot voidaan tuhoamisen sijaan arkistoida. Arkistoinnin keskiössä on tiedon säilyvyys, käyttökelpoisuus ja luotettavuus.

5.8 Säädökset ja lisätiedot

JHS 166 Julkisen hallinnon IT-hankintojen yleiset sopimusehdot (JIT 2015)

Tilastoinnin yleinen prosessimalli (GSBPM)

5.9 Suosituksen yhteenveto

Taulukko 2. Suosituksen yhteenveto

Koko elinkaari	<p>Tietojärjestelmiin liittyvät riskit arvioidaan säännöllisesti.</p> <p>Suunnitellaan tiedon elinkaari kokonaisuudessaan, jotta esimerkiksi käytöstä poisto vaihe voidaan toteuttaa suunnitelmien mukaisesti.</p> <p>Suunnitelmia päivitetään kehityksen edetessä elinkaaren aikana.</p>
Määrittely ja suunnittelu	<p>Tunnistetaan tietojärjestelmän merkitys tiedonhallintayksikön toiminnalle ja sen jatkuvuudelle sekä siinä käsiteltävät tiedot ja niiden merkitys.</p> <p>Tunnistetaan tietojärjestelmään kohdistuvat ulkoiset vaatimukset.</p> <p>Arvioidaan tietojärjestelmään kohdistuvat riskit.</p> <p>Määritellään tietojärjestelmän kriittisyys ja tietoturvaso.</p> <p>Määritellään ja kuvataan tietojärjestelmään ulkoisista vaatimuksista, sisäisestä luokituksesta ja tunnistetuista riskeistä muodostuvat tietoturva-vaatimukset.</p> <p>Määritellään tietojärjestelmän hyväksymiskriteerit.</p> <p>Suunnitellaan hankinnan ja toteutuksen aikaiset tietoturvaan liittyvät tehtävät ja niiden aikataulus.</p>
Kilpailutus ja hankinta	<p>Tietojärjestelmään liittyvä hankinta tehdään suunnitelmallisesti.</p> <p>Hankinnassa huomioidaan luvun 6 periaatteet.</p> <p>Kilpailutukseen- ja hankintaan liittyviin kuvauksiin, vaatimuksiin, tarjouspyyntöihin ja sopimuksiin sisällytetään myös tietoturva koskevat vaatimukset.</p> <p>Huomioidaan, että tietoturva-vaatimukset kohdistuvat sekä hankinnan kohteena olevaan tietojärjestelmään että sen toteuttavaan ja tarjoavaan toimittajaan.</p>
Toteutus	<p>Tehdään uhkamallinnus ja tunnistetaan tietojärjestelmään liittyvät riskit ja uhkaskenaariot.</p> <p>Valitaan ja dokumentoidaan tietoturvakontrollit.</p> <p>Tunnistetaan tietojärjestelmän liittymät muihin järjestelmiin sekä näihin liittyvät riippuvuudet osana kokonaisarkkitehtuuria.</p> <p>Toteutetaan valitut tietoturvakontrollit osana tietojärjestelmän kehitystä.</p> <p>Toteutetaan määritellyt katselmoinnit ja testaukset (arkkitehtuurikatselmointi, koodikatselmointi, toiminnallisuuden testaus, väärinkäyttötapausten testaus/ tietoturvatestausta, suorituskykytestaus).</p> <p>Laaditaan tietojärjestelmän turvallisuuskuvaus ja muu dokumentaatio.</p>

Käyttöönotto	<p>Laaditaan käyttöönottosuunnitelma.</p> <p>Toteutetaan tarvittavat integraatiot ja liittymät muuhun ympäristöön ja varmistetaan integraatioiden tietoturvallisuus.</p> <p>Suoritetaan tietojärjestelmän hyväksyntätästä.</p> <p>Tehdään hyväksyntä tietojärjestelmän käyttöönotosta.</p>
Ylläpito	<p>Riskejä ja suojaustason asianmukaisuutta katselmoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.</p> <p>Tunnistetaan käsittely-ympäristössä ja vaatimuksissa tapahtuvien muutosten vaikutuksen tietojärjestelmään sekä niiden edellyttämät muutokset tietoturvakontroleihin. Muutoksissa noudatetaan määriteltyjä muutoshallintamenettelyitä.</p> <p>Tietojärjestelmää ylläpidetään tehtyjen suunnitelmien mukaisesti. Tässä yhteydessä huolehditaan muun muassa päivityksistä, varmuuskopioinnista, konfiguraation hallinnasta, kovenuksista ja haittaohjelmasuojauksesta.</p> <p>Tietojärjestelmää koskevaa dokumentaatiota ja kuvauksia päivitetään tehtyjen muutosten mukaisesti.</p> <p>Tietojärjestelmää valvotaan jatkuvasti tunnistettujen riskien mukaisesti.</p>
Käytöstä poisto	<p>Laaditaan ja hyväksytään käytöstä poistolle suunnitelma.</p> <p>Suunnitellaan ja toteutetaan säilytettävän tiedon migraatio.</p> <p>Sanitoidaan tuhottavat laitteet poistaen niissä olevat tiedot luotettavasti.</p> <p>Tuhotaan käytöstä poistuvan tietojärjestelmän osat.</p>

6 Vahingoilta suojaaminen (TiHL 15.1§)

*Viranomaisen on varmistettava tarpeellisin tietoturvaluustoimenpitein, että sen:
2) tietoaineistot on suojattu teknisiltä ja fyysisiltä vahingoilta;*

Viranomaisella tulee olla varmuus siitä, että käsiteltävä tieto tai järjestelmä on suojattu fyysisiltä vahingoilta kuten tulipalot, vesivahingot tai ilkivalta sekä sähköisiä menetelmiä käyttäen aiheutetuilta fyysisiltä vahingoilta kuten laitteiden rikkoutuminen. Tietoa tai järjestelmää tulee suojata asianmukaisin, mutta riskiarvioinnin perusteella tarkoituksenmukaisin toimin. Lisätietoja järjestelmän vaikutusten ja riskien arvioinnista on luvussa 2.

Viranomaisen tulisi määritellä kullekin tietoaineistolle hyväksytyt sijainnit, joissa sähköisessä ja paperisina olevia aineistoja ja tietovarantoja voidaan käsitellä ja myös säilyttää. Sijaintien määrittelemisessä pitää huomioida palvelujen toteuttamistapa, kuten palveluntuottajat, pilvipalvelut ja tiedon käsittelyn fyysinen sijainti.

Tyypillisesti palveluntarjoajat säilyttävät ja ylläpitävät tietojen ja tietojärjestelmien käsittelyssä tarvittavia fyysisiä tiloja ja laitteita tai näiden hankinnan sopimusta, kuten pilvipalvelut. Tällöin palveluntarjoajien kanssa on varmistettava fyysisen turvallisuuden vaatimusten toteutuminen. Viranomaisen tulee huomioida, että erilaisiin tietoaineistoihin (esim. salassa pidettävät tai henkilötiedot) kohdistuu erilaisia suojausvaatimuksia, jotka aiheuttavat lisävaatimuksia palveluntarjoajaa ja/tai viranomaista kohtaan.

Viranomaisen tulee huomioida tiedon ja tietojärjestelmien fyysisen turvallisuuteen liittyen seuraavat seikat:

- Rakenteellinen turvallisuus: Tilojen rakenteiden tulee täyttää niihin kohdistuvat vaatimukset. Lisätietoja rakenteellisista suosituksista löytyy Kansallisen auditointikriteeristön F-osiosta. Lisätietoa pysyvästi säilytettävien asiakirjallisten tietojen arkistotiloja koskevista määräyksistä ja vaatimuksista löytyy Kansallisarkiston asiakirjasta Määräys ja ohjeet arkistotiloista.
- Turvallisuusalueet: Mikäli tiloissa säilytettävään tietoon kohdistuvat vaatimukset sitä edellyttävät, tulee toimitilat olla jaettu turvallisuusalueisiin, joiden tarkoituksena on estää tai riittävästi hidastaa oikeudettomien tahojen pääsy käsiksi tietoon tai tietojärjestelmään.
- Salassapidettävien tietojen suojaaminen tapahtuu rakenteellisin, teknisin ja hallinnollisin keinoin. Hallinnollisen suojaamisen keinoja ovat esimerkiksi pääsyoikeudet salassapidettävään tietoon ja asianmukaiset salassapidettävän tiedon käsittelymenetelmät. Lisäksi kriittisiin tiloihin tai tietoihin pääsyä voidaan rajoittaa esimerkiksi turvallisuusselvitysten ja vaitiolositoumusten avulla.
- Olosuhdevalvonta: Tiloissa tulee olla säilytettävän tiedon ja tietojärjestelmä vaatimuksiin nähden riittävä olosuhdevalvonta esimerkiksi tulipalon, vesivahingon, kaasuvuodon, pölyn ja värinän varalta. Organisaatio määrittää tason riittäväälle olosuhdevalvonnalle riskienarvioinnista saatujen tuloksien avulla.
- Henkilöstöturvallisuus: Henkilöstö tulee kouluttaa tietojen käsittelyyn ja organisaation vierailijakäytäntöihin. Ne sisältävät muun muassa ohjeet siitä, mille alueille ulkopuolisia henkilöitä saa organisaation tiloissa viedä ja miten toimia, jos ulkopuolinen henkilö havaitaan väärissä tiloissa ilman saattajaa.
- Varavoima ja UPS: Tietojärjestelmillä tulisi olla käytössä UPS-ratkaisu yllättävien virtapiikkien tai sähkökatkosten varalta. Se mahdollistaa järjestelmän toiminnan siksi aikaa, kunnes se voidaan ajaa hallitusti alas ja siirtyä jatkuvuussuunnitelman mukaiseen toimintaan.

Lisätietoja toimitilaturvallisuuteen liittyvistä vaatimuksista ja ohjeistuksista löytyy VAHTI 2/2013 – Toimitilojen tietoturvaohjeesta.

Kriittiset järjestelmät tulisi kahdentaa, niin että toimintaa voidaan jatkaa toisesta konesalista tai sijainnista käsin silloin, kun toiminta ensisijaisessa ylläpitosijainnissa on estynyt. Tietoaineistojen osalta tulee huomioida tiedon turvallisuusluokittelun kautta tulevat tiedon käsittely- ja säilytysvaatimukset ja toteuttaa nämä asianmukaisesti.

6.1 Yleisiä vaatimuksia

Seuraavat yleiset vaatimukset tulisi huomioida vahingoilta suojaamisessa:

- Täyttääkö palveluntarjoaja tietoturvasuoritusvaatimukset fyysisen turvallisuuden osalta, kun on huomioitu käsiteltävän tiedon turvallisuusluokittelu tai tietojärjestelmän kriittisyys?
- Onko pääsy suojattavaan tietoon rajattu vain niihin henkilöihin, joilla on oikeus käsitellä tietoja?
- Onko kriittiset järjestelmät kahdennettu siten, että toimintaa voidaan jatkaa, mikäli ensisijainen ylläpitosijainti ei ole käytössä?
- Mikäli viranomaisella ylläpitää tietojärjestelmiä itse, onko tietojen turvallisuusluokituksista ja/tai järjestelmän kriittisyydestä johtuvat vaatimukset huomioitu ja täytetty?
 - Onko fyysiset tilat eroteltu turvallisuusvyöhykkeisiin?
 - Ovatko tilojen rakenteelliset ratkaisut riittävät?
 - Onko tiloissa olosuhdevalvonta tulipalon ja kosteusvaurioiden varalle?
 - Onko käytössä varavoimaratkaisu, joka takaa järjestelmän riittävän toiminnan hallitun alasajon ajaksi?

6.2 Säädökset ja lisätiedot

Kansallinen auditointikriteeristö Katakri 2015 – Tietoturvasuoritusvaatimusten auditointityökalu viranomaiselle

Pilvipalveluiden turvallisuuden arviointikriteeristö (PiTuKri)

VAHTI 2/2014 – Tietoturvasuoritusvaatimusten arviointiohje

VAHTI 2/2013 – Toimitilojen tietoturvaohje

VAHTI 2/2012 – ICT-varautumisen vaatimukset

Kansallisarkiston Määräys ja ohjeet arkistotiloista

7 Lokitietojen kerääminen (TiHL 17§)

Viranomaisen on huolehdittava, että sen tietojärjestelmien käytöstä ja niistä tehtävistä tietojen luovutuksista kerätään tarpeelliset lokitiedot, jos tietojärjestelmän käyttö edellyttää tunnistautumista tai muuta kirjautumista. Lokitietojen käyttötarkoituksena on tietojärjestelmissä olevien tietojen käytön ja luovutuksen seuranta sekä tietojärjestelmän teknisten virheiden selvittäminen.

7.1 Lähtökohdat

Lokitietojen käyttötarkoituksena on tietojärjestelmissä olevien tietojen käytön ja luovutuksen seuranta sekä tietojärjestelmän teknisten virheiden selvittäminen. Lokitietojen perusteella voidaan selvittää virhetilanteita ja valvoa tietojärjestelmien käyttöä muun muassa oikeusturvan toteuttamiseksi, häiriötilanteesta toipumiseksi, virkavastuun todentamiseksi sekä häiriöiden ja riskin muodostavien poikkeamien tunnistamiseksi. Lokitiedot ovat tietojärjestelmistä automaattisesti kirjautuvia tapahtumatietoja. Niitä ovat tietojärjestelmän, sovelluksen tai laitteen tuottamat tapahtumatiedot, jotka kuvaavat esimerkiksi tietojärjestelmään ulos- tai sisäänkirjautumista, tiedon käsittelyä (katselu, lisäys, muutos, poisto) tai palomuurin suorittamaa toimenpidettä.

Lokitietoja tarvitaan sekä normaali- että poikkeamatilanteissa. Normaalityötilanteissa lokien avulla toteutetaan muun muassa toiminnan häiriöttömyyden seuranta, käytönvalvontaa, tilastointia ja laskutusta. Poikkeustilanteissa lokeja käytetään muun muassa syiden selvittämiseen, tilanteen normalisointiin sekä tapahtumien ja niiden osapuolten tunnistamiseen. Lokitietojen käsittelyn yhtenä tavoitteena on siis varmistaa tapahtumien osapuolet, kulku ja tapahtumaketjun kiistämättömyys sekä kyetä havaitsemaan ja hallitsemaan tunkeutumisyrittäjiä, poikkeamia, häiriöitä ja suorituskykyongelmia. Poikkeamien ja häiriöiden tunnistamisen lisäksi lokitietoja voidaan hyödyntää myös nykytilan seuraamiseen ja visualisointiin, trendien tunnistamiseen ja tulevan ennustamiseen sekä päätöksenteon ja toiminnan tukemiseen.

Lokitiedot eivät ole välttämättä aina tietojärjestelmistä muodostuvia sähköisiä lokitietoja, sillä tietoaineistojen käsittely ja luovuttaminen voi olla myös manuaalista paperisia tietoaineistoja koskevaa käsittelyä. Tällöin suositukset on huomioitava soveltuvin osin paperiaineistojen käsittelyä koskevan seurannan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

7.2 Lokitiedot

Lokitiedot kuvaavat jonkin tapahtuman toteutumista tietyinä hetkenä ja niiden on kyettävä esittämään tarvittavat tiedot tapahtumista luotettavasti kirjatun tapahtumaketjun (audit trail) muodostamiseksi. Lokitietoja kerätään erityyppisistä toimenpiteistä, kuten tietojärjestelmien käytöstä ja tiedon luovutuksista, tietojärjestelmien ylläpidosta sekä niiden teknisestä toiminnasta ja virheistä.

Lokitietojen kerääminen on sidottu tietojen tarpeellisuuteen, jota arvioidaan riskiperusteisesti. Lokitietojen kerääminen tietojärjestelmän käytöstä ja tietojen luovutuksista on tarpeellista erityisesti silloin kun tietojärjestelmässä käsitellään salassa pidettäviä tietoja. Jos tietojärjestelmästä luovutetaan rajapintojen tai katseluyhteyden avulla salassa pidettäviä tietoja tai henkilötietoja, luovuttavassa järjestelmässä kerätään luovutuslokitiedot sen varmistamiseksi, että tietojen luovuttamiselle on ollut laillinen peruste. Käyttölokitietojen keräämisen tarvetta arvioidaan erityisesti sillä perusteella, tarvitaanko niitä virheselvittelyjä varten tai yksilön etujen, oikeuksien ja velvollisuuksien sekä oikeusturvan toteuttamiseksi tai virkavastuun todentamiseksi. Tietojärjestelmien ylläpitotoimista kerättävät lokitiedot kuvaavat tietojärjestelmän toimintaan ja käyttöoikeuksiin tehtyjä muutoksia ja tekniset järjestelmä- ja virhelokit kuvaavat muun muassa teknisiä virheitä ja toimintahäiriöitä.

7.3 Lokienhallinnan suunnittelu ja ohjaus

Lokien kerääminen ja käsittely perustuvat lakiin. Lokienhallinnan toteuttamista ja lokitietojen käsittelyä organisaatiossa kuvataan ja ohjataan lokiperiaatteissa ja -suunnitelmassa, jotka ottavat kantaa lokien käsittelyyn liittyviin rooleihin ja vastuisiin, lokien käsittelyn elinkaaren vaiheisiin (miten niitä kerätään, käsitellään ja säilytetään), käsittelyn tarpeeseen ja perusteeseen sekä lokienhallinnan tekniseen toteutukseen.

Lokitietoja ei kerätä ja käsitellä summittaisesti, vaan määritellyn tarpeen pohjalta laadittujen lokiperiaatteiden ja -suunnitelman mukaisesti. Ennen tietojärjestelmän ja siihen liittyvien lokijärjestelyiden toteuttamista toteutus, käytötapa sekä kerättävien ja käsiteltävien tietojen tarpeellisuus selvitetään ja kuvataan. Lainsäädäntö asettaa myös

suojausveloitteita tietojen, erityisesti henkilötietojen, suojelemiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että tietojen suojaustarpeet tunnistetaan ja huomioidaan lokien käsittelyn, tieto- ja lokijärjestelmien sekä järjestelmähankintojen suunnitteluvaiheessa.

Osana lokienhallinnan suunnittelua ja sitä ohjaavan dokumentaation laatimista:

- Tunnistetaan lokitietoihin ja lokien käsittelyyn liittyvät ulkoiset vaatimukset lainsäädännöstä, määräyksistä ja mahdollisista sopimuksista
- Määritellään toimintatavat lokienhallinnalle ja käsittelylle
- Määritellään lokien käsittelyprosessi ja –tavat sekä käsittelyyn liittyvät roolit ja vastuut
- Määritellään prosessi lokienhallinnan ja käsittelyn asianmukaisuuden ja lainmukaisuuden säännölliseksi arvioimiseksi
- Tunnistetaan miksi ja mihin tarkoitukseen kutakin lokia käsitellään
- Tunnistetaan tietojärjestelmät ja laitteet, joiden tulisi tuottaa lokitietoja, kuten kriittiset tietojärjestelmät ja salassa pidettävän tiedon käsittelyyn tarkoitetut tietojärjestelmät
- Arvioidaan tallennettavien tietojen tarpeellisuus
- Tunnistetaan lokeihin tallentuvat tietotyypit, erityisesti henkilötiedot ja tunnistamistiedot.
- Tunnistetaan tallentuvien tietotyyppien suojaustarpeet.
- Määritetään suojaustarpeet ja tavat (kuten salaus, varmuuskopiointi, pääsynhallinta) lokien suojaamiseksi
- Varmistetaan, että tietojen suojaustarve toteutuu järjestelmän toteutuksessa ja tietojen käsittelyssä.
- Huomioidaan tarve lain yksityisyyden suojasta työelämässä mukaiselle yhteistoimintamenettelylle, mikäli kyseessä on tekninen valvonta.
- Huomioidaan yhteistoimintamenettelyn lisäksi muu käyttäjien, rekisteröityjen tai muiden tahojen informointi.
- Huomioidaan henkilötietojen käsittelyä koskevat lainsäädännön (kuten tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki) asettamat vaatimukset, jos lokit sisältävät henkilötietoja.
- Suunnitellaan ja dokumentoida säilytystarve ja varmistaa sen toteutuminen käytännössä.
- Määritellään lokien keräämiseen liittyvät konfiguraatiot tietojärjestelmille ja laitteille

Lokeihin liittyvät vaatimukset määritellään ja edellytetään toteutettavaksi myös järjestelmäkehityksen, hankinnan tai ulkoistuksen yhteydessä lisäämällä ne osaksi näitä koskevia vaatimusmäärittelyitä, suunnitelmia ja sopimuksia. Toimittajilta edellytetään kuvausta omalla vastuullaan olevien järjestelmien tai toimintojen lokien keräämiseen, tallennukseen ja analysointiin liittyvistä asioista. Sopimuksen teon yhteydessä määritellään myös lokien käsittelyyn liittyvät vaatimukset ja käytännöt, lokitiedot omistava organisaatio ja omistajan mahdollisuudet saada lokitietoja käyttöönsä tarpeen vaatiessa. Organisaatio voi kerätä lokitietoja myös käyttämistään, palveluntarjoajien omistamista tietojärjestelmistä ja palveluista.

Lokitietojen käsittelyyn sekä etenkin keräämiseen, säilyttämiseen ja säilytysaikoihin voi kohdistua vaatimuksia erityislainsäädännöstä sekä määräyksistä ja standardeista. Nämä on tunnistettava ja huomioitava osana lokienhallintaa.

7.4 Lokitietojen kerääminen

Lokitietoja tuotetaan ja kerätään tietojärjestelmän käytöstä ja tietojen luovutuksista, mutta missä laajuudessa ja mitä lokitietoja, perustuu tiedonhallintalain mukaiseen tarpeellisuusarviointiin. Siihen pohjautuvat lokitietojen keräämisen peruste ja laajuus (mitä lokitietoja kerätään) sekä lokitietojen käyttötarkoitus ja käsittelyn laajuus (miten ja kenen toimesta niitä käsitellään). Tarpeellisuusarviointiin vaikuttaa myös yleisessä tietosuojalainsäädäntöön säädetty vaatimukset teknisten ja organisatoristen toimenpiteiden toteuttamiseksi henkilötietojen suojaamiseksi. Tarpeellisuusarvioinnin tekee tietojärjestelmästä vastuussa oleva viranomais.

Lokitietojen käyttötarve määrittelee sen, mitä tietoja lokitietoina kerätään tietystä tietojärjestelmästä. Jokaisen kerättävän lokitiedon tulee sisältää – tarpeellisuusarvioinnin mukaisesti – riittävät tiedot tarvittavan luotettavan tapahtumaketjun muodostamiseksi sekä tapahtumien valvomiseksi ja analysoimiseksi. Lokin käyttökelpoisuus riippuu siihen kerätävien tietojen riittävydestä lokin käsittelytarkoitusta varten. Lokitiedot kuvaavat lokeille aina riittävässä laajuudessa jokaisen tapahtuman osalta sen, milloin, missä, kuka ja mitä:

- Milloin (milloin tapahtuma oli?)
 - Lokitiedon aikaleima eli päivämäärä ja kellonaika
 - Tapahtuman aikaleima päivämäärä ja kellonaika (lokitiedon ja tapahtuman aikaleima voivat joskus myös erota toisistaan)
 - Tapahtuman tunniste

- Missä (mihin tietoon ja/tai järjestelmään tapahtuma ja toiminta kohdistuivat?)
 - Tapahtuman kohteen (tietojärjestelmän, laitteen, sovelluksen) tunnistetiedot, kuten nimi, kohdeosoite, laitteen identiteetti ja tunnistetiedot, yhteystapa, käytetty protokolla sekä sijainti
 - Tapahtuman kohdetta kuvaavat tiedot, kuten missä tietojärjestelmän, sovelluksen tai palvelun osassa ja mihin elementtiin tai tietoon tapahtuma on kohdistunut
- Kuka (toimija eli kuka tai mikä teki ja mikä oli tapahtuman lähde?)
 - Tapahtuman lähteen (ihmis- tai laitekäyttäjän) tunnistetiedot, kuten nimi, lähdeosoite, henkilön tai laitteen identiteetti ja tunnistetiedot, sijainti
 - Millä oikeuksilla ja valtuuksilla tapahtuma tehtiin
- Mitä (mitä tapahtui ja onnistuiko tapahtuma?)
 - Tapahtuman tyyppi, kuten objektin luominen, objektin muuttaminen, kirjautuminen tai järjestelmän kaatuminen
 - Tapahtuman tila (onnistui vai epäonnistui tapahtuma ja miksi se mahdollisesti epäonnistui)
 - Tapahtuman merkitys tai prioriteetti
 - Tapahtuman kuvaus

Lokiin ei lähtökohtaisesti tule kerätä seuraavan kaltaisia tietoja:

- henkilötunnuksia
- erityisiä henkilötietoja (ns. arkaluonteiset henkilötiedot)
- luottokorttinumeroita
- salasanoja (ei edes tiivistemuotoisia)
- järjestelmien välisiä käyttöavaimia ja salaisuuksia
- valtuutustietoja
- henkilöiden välisen viestiliikenteen sisältöä
- lähdekoodia
- lokienhallintajärjestelmää korkeampaa turvallisuuden tasoa edellyttäviä tietoja

Lokilähteet ovat tietojärjestelmiä, sovelluksia tai laitteita, jotka tuottavat lokitietoja. Lokia tuottavina lokilähteinä voivat toimia muun muassa:

- sovellukset
- käyttöjärjestelmät
- palvelimet
- päätelaitteet
- verkkolaitteet
- palomuurit
- pääsynhallinta
- tunkeutumisenestojärjestelmä (IPS)
- tunkeutumisenhavaitsemisjärjestelmä (IDS)
- virustorjuntaohjelmat

Mikäli käytössä on useita lokeja, niin niiden helposti tapahtuva yhdistely analysointitarpeita varten on hyvä mahdollistaa. Lokia tuottavien lokilähteiden kellojen synkronoinnilla varmistetaan, että eri järjestelmien tuottamat lokitiedot ovat keskenään yhtenäisiä ja jotta niistä voidaan muodostaa yhtenäinen tapahtumaketju. Erityisesti lokilähteiden aikaleimojen on tarve olla samassa ajassa. Eri lokeja tuottavien järjestelmien aika on mahdollista synkronoida NTP:n (Network Time Protocol) avulla. Myös lokien aikavyöhyketiedot on hyvä tallentaa. Suositeltavaa on käyttää UTC-aikaa kaikissa lähteissä.

Käyttö- ja luovutuslokien tietosisällön suunnittelu on yleensä järkevää tehdä koko järjestelmän tietosisällön ja käyttötapauksien määrittelyn yhteydessä, kuitenkin niin, että lokitapahtumien lisääminen ja poistaminen on helppoa järjestelmän elinkaaren kaikissa vaiheissa. Jos tietojärjestelmästä luovutetaan rajapintojen tai katseluyhteyden avulla salassa pidettäviä tietoja tai henkilötietoja, tulee luovuttavassa järjestelmässä kerätä luovutuslokien tiedot sen varmistamiseksi, että tietojen luovuttamiselle on ollut laillinen perusteensa. Jos tietoaineistojen luovutus tapahtuu tietojärjestelmien ulkopuolella, paperimuodossa, on luovutuslokien kirjaaminen suunniteltava myös tämän osalta.

Käyttöä, muutoksia ja luovutuksia koskevien lokitietojen keräämistä määriteltäessä arvioidaan muun muassa seuraavatyypisten tietojen tarpeellisuutta:

- tiedot tietojen tallentamisesta, muuttamisesta, poistamisesta, katselusta tai muusta tietoihin kohdistuvasta toimenpiteestä sisältäen tiedot mm.
- tietosisällön lisäyksistä ja poistoista (voidaan kutsua myös muutoslokiksi),
- tietosisällön muutoksista ja epäonnistuneista kirjauksista (voidaan kutsua myös muutoslokiksi),
- tietokannan lukutapahtumista ja kyselytiedoista hakuehtoineen,
- tulostuksesta ja
- tietojen luovutuksista
- tiedot sisään- ja uloskirjautumisista käyttäjä-, ryhmä- ja sovellustietotasolla (voidaan kutsua myös pääsynvalvontalokiksi)

Teknisen lokin tietosisältö on tyypillisesti vähemmän tarkasti määritelty kuin käyttölokien, mutta erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, ettei tekniseen lokiin kerry sellaista salassa pidettävää tietoa, joka ei ole välttämätöntä järjestelmän käytön selvittämisen kannalta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tarkemmat kuvaukset käsittelystä tietosisällöstä tai erityisiä henkilötietoryhmiä, kuten terveyttä, koskevat tiedot. Tietojärjestelmien ylläpito- toimia ja teknisiä järjestelmä- ja virhetietoja koskevien lokitietojen keräämistä määriteltäessä arvioidaan muun muassa seuraavan tyyppisten tietojen tarpeellisuutta:

- tiedot käyttöoikeuksien muutoksista, poistoista ja lisäyksistä,
- tiedot järjestelmään tehdyistä muutoksista,
- tiedot järjestelmien järjestelmäparametrien ja asetustiedostojen muutoksista.

- tiedot seurattavassa tietojärjestelmässä tai tapahtumassa havaituista virheistä,
- tiedot käyttöön liittyvien virhetilanteiden hallinnasta ja
- tiedot havaituista virheistä ja epäjatkuvuuksista.

Tietojärjestelmän käyttöä koskevien lokitietojen ja keräämisen ja seurannan merkitys korostuu erityisesti, kun tietojärjestelmässä käsitellään salassa pidettäviä tietoja. Lokitietojen tarkoituksena on myös dokumentoida tietojärjestelmistä tehtävät luovutukset ja samalla osaltaan varmistaa, että luovutuksille on ollut olemassa lainmukainen peruste. Tämä korostuu erityisesti silloin, jos tietojärjestelmästä luovutetaan rajapintojen tai katseluyhteyden avulla salassa pidettäviä tietoja tai henkilötietoja.

Samaan järjestelmään liittyvät erilaiset lokit on hyvä toteuttaa niin, että niiden tietoja voidaan yhdistää ja erotella. Mikäli erilaiset lokitiedot on kerätty yhteen lokiin, on tietojen suositeltavaa olla sellaisessa muodossa, että kiinnostavia käyttötapauksia pystytään seuraamaan niin, ettei esimerkiksi teknisen lokiaineiston runsaus hankaloita näiden seuraamista.

Lokitiedot ovat osa viranomaisten tietojärjestelmien tietoturvajärjestelyjä, joten ne ovat salassa pidettäviä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 7 kohdan perusteella, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna turvajärjestelyjen tarkoituksen toteutumista.

7.5 Lokitietojen säilyttäminen

Lokitietojen säilyttämisen suunnittelussa määritellään lokien säilytysaika ja -paikka. Säilytysaika johdetaan aina niiden käyttötarkoituksesta. Viranomaisen on hyvä tunnistaa ne lokitiedot, joiden säilytysaika on tyypillisesti vähintään viisi vuotta rikosoikeudellisten vanhentumisaikojen vuoksi. Erityislainsäädännössä voi olla säädetty erikseen lokitietojen säilytysajoista etenkin, jos lokitietoja säilytetään pitempiä aikoja kuin on tarpeen viranomaisella olevien velvollisuuksien toteuttamiseksi. On tärkeää varmistaa, että lokitiedot säilyvät ja ovat käytettävissä koko määritellyn säilytysajan, jonka jälkeen ne on poistettava.

Teknisten lokien säilytysajan tulee olla riittävän pitkä, jotta niitä voidaan käyttää erilaisen järjestelmän toimivuuteen liittyvien ongelmien selvittämiseen. Tietoturvaan liittyvät tapahtumat (kuten erilaiset väärinkäytökset tai tietojen luvaton käyttö), voivat olla sellaisia tapahtumia, jotka havaitaan vasta kauan tapahtuman jälkeen. Tämä huomioidaan lokien säilytyksessä siten, että esimerkiksi teknisiä lokeja, joissa on ainoastaan teknisiä ongelmia koskevia tietoja, suositellaan säilytettäväksi vähintään 6 kuukautta, mutta tietomurtotapausten selvittelyyn edellä mainittu 6 kuukauden säilytysaika on useimmiten sen sijaan riittämätön. Myös käyttö- ja luovutuslokin muuttumattomuudesta voi olla mahdotonta varmistua, mikäli keskeiset tekniset lokit eivät ole käyttölokeja vastaavan säilytysajan piirissä.

Edellä mainittujen tarpeiden täyttämiseksi keskeisille teknisille lokeille suositellaan yleisesti vähintään 5 vuoden säilytysaikaa.

Lokien säilyttämistarve voi edellyttää pidempiä säilytysaikoja, kuin mitä esimerkiksi lokia tuottava sovellus tai tietojärjestelmä ja tallennuskapasiteetti tukevat, jolloin syntyy tarve lokien arkistoinnille. Lokien pitkäaikaissäilytyksellä tarkoitetaan lokien säilyttämistä pidennetyn ajan. Lokit voidaan siirtää pidempiaikaiseen säilytykseen esimerkiksi erilliselle lokipalvelimelle tai tähän tarkoitettuun muulle laitteelle, jottei lokia tuhoeta normaalin lokikierron mukaan säilytysaikaa lyhemmissä ajassa. Lähtökohtaisesti on kuitenkin aina suositeltua toteuttaa keskitetty lokienhallinta, jossa lokit siirretään lähdejärjestelmistä erilliseen keskitettyyn lokienhallintajärjestelmään, mikä mahdollistaa myös tehokkaamman lokien seurannan ja analysoinnin.

Lokien keräämistä varten on suunniteltu tarvittavat toimintamallit ja infrastruktuuri, jotta lokeille on varattu riittävästi säilytystilaa suhteessa kerättävien lokien määrän ja niiden säilytysaikaan. Säilytystilan suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitu myös se, ettei lokien kerääminen pysähdy lokin tai lokitilan täytyessä. Lokien säilytyskapasiteettia seurataan ja siihen liittyvistä ongelmista on tärkeä luoda hälytyksiä.

Kun lokitietojen käsittelylle ei ole enää tarvetta ja niiden säilytysaika on umpeutunut, ne joko poistetaan tai anonymisoidaan. Lokitietojen tyhjentäminen on automatisoitu poistamaan alkuperäisestä lokista kaikki lokitiedot, jotka ylittävät määritetyn säilytysajan. Tässä yhteydessä tulee huomata, että lokeja on tyypillisesti myös tallennettu varmistusnauhoille tai muille vastaaville tallennus- ja arkistointivälineille, joista tiedot tulee tarvittaessa myös poistaa. Tietojen poistamisessa tulee huomioida, onko tietojen poistaminen mahdollista vaarantamatta tiedon eheyden säilymistä. Varmistusnauhoille tai muille vastaaville tallennus- tai arkistointivälineille tallennettujen tietojen poistamisessa tulee huomioida varmistusten eheyden säilyminen.

7.6 Lokitietojen seuranta ja analysointi

Tarvittavan havainnointikyvykkyyden luomiseksi ja ylläpitämiseksi lokitietoja on seurattava ja analysoitava säännöllisesti. Lokeja koskevan seurannan, analysoinnin ja hälytysten tuottamisen tarkoituksena on luoda etenkin kriittisten kohteiden ja tietojen kohdalla mahdollisimman reaaliaikainen havainnointikyvykkyys, jotta tarvittaviin toimenpiteisiin on mahdollista ryhtyä nopeasti.

Lokitietojen seuranta ja valvonta palvelevat myös tiedonhallintalain 13.1§ edellytettyä tietoturvallisuuden tilan seurantaa.

Lokien analysoinnissa ja ymmärtämisessä on tärkeää ymmärtää jokaisen lokia tuottavan järjestelmän ja sitä käyttävän käyttäjän normaali, tyyppinen toiminta. Tavoitteena on saada käsitys normaaleista lokitietoja muodostavista tapahtumista, jotta saadaan vertailukohta epätavallisille lokitapahtumille. Ajan kuluessa opitaan tunnistamaan järjestelmän normaalitoiminta ja kyetään erottamaan siitä eroavat epätavalliset lokitapahtumat.

Lokitietojen seurannan ja analysoinnin osalta on määritetty:

- kuinka usein ja mitä lokitietoja seurataan ja analysoidaan
- kenellä on pääsy lokitietoihin ja millaista lokitietoa tuotetaan itse lokitietojen käsittelystä
- miten toimitaan, kun havaitaan lokitiedoissa reagointia vaativia poikkeamia (lokienhallinnan liityntä esimerkiksi poikkeamienhallintaprosessiin)
- miten lokitietoja ja niiden pohjalta muodostettua informaatiota hyödynnetään toiminnassa sekä sen johtamisessa ja kehittämisessä tai tietojärjestelmien ylläpidossa
- miten ennaltaehkäistään luottamuksellisen tiedon, kuten salasanojen, arkaluonteisen henkilötiedon ja viestinnän sisällön paljastumista sekä kuinka käsitellään tällaisen tiedon tahaton paljastuminen.

Koska laajoja ympäristöjä koskevien lokitietojen manuaalinen analysointi on työlästä ja jopa mahdotonta, pyritään lokienhallintaan liittyvillä työkaluilla ja ratkaisuilla automatisoimaan lokitietojen seurantaa ja analysointia. Normaalikäytöstä poikkeavat tapahtumat pyritään automaattisesti tunnistamaan ja suodattamaan, jotta niihin voidaan reagoida hälytyksin ja manuaalisin toimin sekä automaattisin tietoturvakontrollein. Suodattaminen mahdollistaa myös manuaalisen analysoinnin priorisointia, kun siinä voidaan keskittyä tehokkaasti ja helposti ainoastaan merkitykselliseksi tunnistettuihin lokitapahtumiin.

Tehokkaamman lokitietojen seurannan, analysoinnin ja suojauksen toteuttamiseksi hyödynnetään keskitettyjä lokienhallintaratkaisuja, jotka tukevat poikkeamien tunnistamista ja suodattamista normaaleista tapahtumista, tietoturvaloukkausten havaitsemista, epäselvän ja harhaanjohtavan datan hallintaa sekä tehokasta reagoimista. Käytetyt ratkaisut

hyödyntävät lokitietojen ja tapahtumien analysoinnissa valmiiksi määritettyjä sääntöjä ja raja-arvoja sekä normaalikäytöstä ja ihmisten ja tietojärjestelmien toiminnasta muodostettuja käyttäytymismalleja verran näitä tapahtumista ja toimista muodostettuihin lokitietoihin tunnistuen anomaliaita eli poikkeamia ja epätavallisuutta normaalista.

Hälytysten muodostamiseksi ja analysoinnin priorisoimiseksi on määritetty malli lokitietojen suodattamiselle ja priorisoinnille, joka huomioi muun muassa:

- lokimerkinnän tyyppin, kuten tapahtumaa kuvaavan luokan
- lokimerkinnän harvinaisuuden tai poikkeuksellisuuden (täysin uuden tyyppinen lokimerkintä)
- lokimerkinnän kohteen (esim. kriittinen tietojärjestelmä tai tieto)
- tapahtuman poikkeuksellisuuden (esim. tapahtuman normaalista poikkeava ajankohta tai ilmaantumistiheys)

Jotta lokitietojen seuraamiseksi ja analysoimiseksi sekä poikkeaviin tilanteisiin reagoimiseksi on tarvittava kyvykkyys, organisaatio on varannut riittävät ja osaavat resurssit toimenpiteiden suorittamiseksi. Lokien seurantaan ja analysointiin ja poikkeamienhallintaan voidaan käyttää sekä sisäisiä että palveluna hankittuja resursseja. Lokien seuranta ja analysointi on liitetty organisaation muihin prosesseihin, kuten poikkeamienhallintaprosessiin, joka käynnistyy esimerkiksi tietoturvapoikkeaman havaitsemisesta lokienhallinnan avulla.

7.7 Lokitietojen luovuttaminen

Lokitietoja voidaan luovuttaa muun muassa muille viranomaisille tietoturvapoikkeamien ja rikosten selvittelyä varten. Lokitietojen tiedonsaantioikeudet ratkaistaan julkisuuslain tai erityislakien perusteella. Erityislainsäädäntö voi tietyillä toimialoilla mahdollistaa henkilöille muun muassa lokipyyntöjen ja tarkastuspyyntöjen tekemisen, jolloin organisaatiolla on oltava prosessi ja toimintamallit pyyntöihin reagoimiseksi.

Organisaation on varmistettava lokitietojen kerääminen ja saatavuus sopimuksellisesti, jos tietojärjestelmä on toteutettu ostopalveluna ja palvelutoimittaja huolehtii lokitietojen keräämisestä ja hallinnoinnista. Tällöin luovutusoikeus perustuu sopimukseen ja luovutuksen osapuolten asemaan lokitietojen tosiasiallisena omistajana.

7.8 Lokitietojen suojaaminen

Lokeihin muodostuu erilaisia tietoja, joilla on omat suojaustarpeensa. Tämä tietojen ja lokeihin kohdistuvien riskien muodostama suojaustarve sekä lokeihin kohdistuvat ulkoiset vaatimukset on tunnistettu lokien asianmukaisen suojaamisen toteuttamiseksi koko lokienhallintaympäristöön. Jotta lokitietoihin voidaan luottaa, on niiden eheys eli muuttumattomuus kyettävä turvaamaan estämällä lokitietojen oikeudeton muuttaminen tai tuhoaminen niiden säilytyksen ja siirron aikana. Lisäksi lokien luottamuksellisuus varmistetaan muun muassa asianmukaisen pääsynhallinnan avulla. Lokitietojen saatavuuden turvaamiseksi varmistetaan muun muassa niiden säilyminen ja käytettävyys koko lokien säilytysajan.

Lokit muodostavat yhden tietojärjestelmään kuuluvan tietoaineiston ja niiden turvallisuus on suositeltavaa varmistaa vähintään samalla tavoin kuin järjestelmän muiden tietoaineistojen turvallisuus. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi siirtämällä lokitiedot toiseen, suojattuun järjestelmään, joka on eriytetty lokitiedot luoneesta tietojärjestelmästä. Hyvin toteutettu lokiympäristö onkin muista tietojärjestelmistä erillään oleva tietokanta, jonka eheys on varmistettu estäen lokien muokkauksen.

Lokien käsittelyn suunnittelussa ja toteuttamisessa on varmistettu, että lokien kirjoitusoikeus on vain sillä prosessilla, joka lokia tuottaa. Muilla prosesseilla, tietojärjestelmän käyttäjillä ja ylläpitäjillä ei tule ole kirjoitusoikeuksia lokitietoihin. Lokien käyttöoikeudet poikkeavat tietojärjestelmän varsinaisen tietosisällön käyttöoikeuksista. Lokeja koskevat käyttöoikeudet ja pääsynhallinta on määritelty ja sen noudattamista valvotaan samalla periaatteella kuin järjestelmän muun tietosisällön käyttöoikeuksia. Lokitiedon kohdalla on huomioitava erityisesti vaaralliset työyhdistelmät niin, että järjestelmän käyttäjällä tai ylläpitäjällä ei ole oikeuksia käsitellä omaa käyttölokiaan. Tyypillisesti tämä edellyttää käyttöoikeuksien rajaamista sekä hallinnollisella että teknisellä tasolla. Tämä tarkoittaa muun muassa vaarallisten työyhdistelmien tunnistamista ja määrittämistä ja näiden huomioista rooleja ja käyttöoikeuksia myöntäessä. Vaarallisten työyhdistelmien erottaminen on hyvä saada toteutettua myös teknisesti pakottamalla rajaten vaarallisia työyhdistelmiä muodostavien roolien myöntäminen samalle käyttäjälle.

7.9 Säädökset ja lisätiedot

Valtioneuvoston asetus asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa
(1101/2019) 14 §

EU yleinen tietosuoja-asetus

Tietosuojalaki (1050/2018)

Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen
yhteydessä 1054/2018

VAHTI lokiohje (3/2009)

Kyberturvallisuuskeskus: Näin keräät ja käytät lokitietoja

Viestintäviraston ohje 04/2016, Lokien keräys ja käyttö

Katakri, osio I10

8 Sanasto

Kyberturvallisuuden sanasto (Turvallisuuskomitea)

Kokonaisturvallisuuden sanasto (Sanastokeskus TSK ry)

VAHTI-ohjeen 2/2014, Tietoturvallisuuden arviointiohje, käsitteistö

Valtionhallinnon tietoturvasanasto (VAHTI 8/2008, valtiovarainministeriö)

Aikaleima on tapahtumatietoon tai viestiin liitetty tieto lähetys-, saapumis- tai käsittelyajankohdasta ja mahdollisesti tapahtuman osapuolista. Aikaleimalla saadaan aikaan viestin lähettämisen tai vastaanottamisen kiistämättömyys.

Alusta on ohjelmiston tai tietojärjestelmän tekninen toimintaympäristö. Alustalla tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan laitteistoa ja sen varusohjelmistoa. Yleisemmässä tapauksessa alustalla saatetaan tarkoittaa tiettyä laajempaa sovellusten ajoympäristöä erilaisine tukiohjelmistoineen, tietokantoineen, tietoliikennevalmiuksineen.

Anonymisointi tarkoittaa henkilötietojen käsittelyä niin, että henkilöä ei enää voida tunnistaa niistä. Tiedot voidaan esimerkiksi karkeistaa yleiselle tasolle (aggregoida) tai muuttaa tilastolliseen muotoon siten, etteivät yksittäistä henkilöä koskevat tiedot ole enää tunnistettavassa muodossa. Tunnistamisen täytyy estyä peruuttamattomasti ja siten, että rekisterinpitäjä tai muu ulkopuolinen taho ei voi enää hallussaan olevilla tiedoilla muuttaa tietoja takaisin tunnistettaviksi.

Arviointi on sen selvittäminen, täyttääkö tietty kohde eri osiltaan sille asetetun tavoitteen (vaatimukset, suositukset ja parhaat käytännöt). Arviointiprosessi on usein hyväksyntäprosessin osaprosessi.

Auditointi on riippumattoman tahon suorittama kohteen, sen toiminnan ja toiminnan tulosten yleensä määrääjain tapahtuva tutkiminen sen selvittämiseksi, vastaako kohde siihen kohdistuvia vaatimuksia.

Haavoittuvuudet ovat alttiuksia turvallisuutta uhkaaville tekijöille, puutteita ja heikkouksia turvatoimissa sekä suojauksissa. Tietoturva haavoittuvuudet ovat tietojärjestelmän tai sen osan heikkous, joka vaarantaa tietoturvan. Haavoittuvuus voi olla seurausta ohjelmavirheestä tai siitä, että jotakin erityistapausta ei ole otettu huomioon. Haittaohjelmat hyödyntävät levitessään tietoturva-haavoittuvuuksia.

Haittaohjelma on ohjelma, joka tarkoituksellisesti aiheuttaa tietojärjestelmän tai laitteen käyttäjän kannalta ei-toivottuja tapahtumia tietojärjestelmässä tai sen osassa. Haittaohjelmia ovat esimerkiksi virukset, madot ja troijalaiset sekä näiden yhdistelmät. Kiristyshaittaohjelma on haittaohjelma, joka salaa tai manipuloi laitteella olevia tietoja ja tyypillisesti vaatii käyttäjältä lunnaita salauksen purkamisesta.

Haavoittuvuusskannaus on tietoverkossa kohdejärjestelmän palveluissa olevien tunnettujen haavoittuvuuksien automaattinen haku, esimerkiksi murtokokeilla tai tutkimalla palvelimen ohjelmistoversiota.

Havaitseva kontrolli pyrkii havaitsemaan suojaavan kerroksen läpi päässeeseen jäännösriskin aiheuttamat vaikutukset. Valvonta ei enää estä vahinkoa tapahtumasta, vaan ainoastaan saattaa sen näkyväksi.

Hyväksymistarkastus kattaa toimet, joilla todetaan, täyttääkö tuote tai työn tulos asetetut vaatimukset.

Häiriö on tilanne tai tapahtuma, jonka vuoksi järjestelmä ei toimi normaalisti tai toiminnan jonkin osatekijän haitallinen vaihtelu, jonka puitteissa toiminta voi silti pääosin jatkua.

Immateriaalioikeudet ovat aineettomia oikeuksia, mm. tekijänoikeus, patentti-, malli-, tavaramerkki ja toiminimioikeus.

IPR-kysymykset (Intellectual Property Rights) eli immateriaalioikeuksiin liittyvät kysymykset koskevat tekijänoikeuksia, tavaramerkkejä, patenteja, toiminimiä ja liikesalaisuuksia.

Katselmointi on kohteen tilan arviointi, jonka tarkoituksena on tunnistaa eroavuudet tavoitetilaan ja tuottaa kehitysehdotuksia.

Komponentti on itsenäinen ohjelmistoyksikkö, joka tarjoaa palveluja hyvin määritellyn rajapinnan kautta.

Kontrolli on riskien hallinnan tavoite, keino tai menetelmä, suunnitelmallinen jatkuva toiminta, kertaluonteinen tai toistuva toimenpide, jolla varaudutaan tai suojaudutaan (tieto) turvaloukkauksia tai haitallisia tapahtumia vastaan. Kontrollit ovat ehkäiseviä, havaitsevia (ilmaisevia) tai korjaavia.

Kriteeri on arviointiperuste, jolla todetaan tavoitteen täyttyminen.

Levykuva eli image on massamuistilaitteen koko sisällöstä ja rakenteesta tehty tiedosto.

Loki on tiedosto, johon tehdään aikajärjestyksessä merkinnät tapahtumista ja niiden aiheuttajista. Loki kerätään yleensä automaattisesti ja samaan järjestelmään liittyviä lokeja voi olla useita, esimerkiksi vikaloki, laskutusloki, turvaloki.

Lokitieto on tietojärjestelmästä automaattisesti kirjautuva tapahtumatieto. Lokitieto voi sisältää erilaisia tunnistamistietoja ja koskea muun muassa sitä, kuka järjestelmää on käyttänyt tai miten ja milloin järjestelmää on käytetty samoin kuin tietoa erilaisista virhetilanteista.

Lokitietojen käsittelyllä tarkoitetaan lokin koko elinkaaren liittyviä toimenpiteitä lokien keräämisestä niiden säilyttämiseen ja arkistointiin sekä lokien valvonnasta ja analysoinnista niiden luovuttamiseen ja poistamiseen.

Lähdekoodi on tietokoneohjelma ohjelmoijien kirjoittamassa ja ylläpitokelpoisessa muodossa.

Muistivälineiden sanitointi tarkoittaa muistivälineiden tyhjentämistä tai puhdistamista halutusta tiedosta tai materiaalista.

Osapuolen todentaminen on menetelmä tai prosessi, jolla todennetaan viestinnän osapuoli.

Palveluelementti on palvelujärjestelmän toiminto tai tieto, jonka käyttöä halutaan erikseen valvoa.

Palvelujärjestelmä on tietojärjestelmä, joka tarjoaa käyttäjille sovelluspalveluja.

Penetraatiotestaus tarkoittaa tietojärjestelmien testaamista tietoturvariskien varalta. Penetraatiotestausta käytetään tietojärjestelmien suojausmekanismien heikkouksien ja haavoittuvuuksien havaitsemiseen.

Protokolla eli käytäntö on yleisesti sovittu menettely kahdenvälistä yhteydenpitoa varten sekä tie-toliikenteessä säännöstö, jota lähettävän ja vastaanottavan laitteen tulee noudattaa, jotta datansiirto onnistuisi tarkoitetulla tavalla. Yhteyskäytäntö on säännöstö, joka määrittelee datayhteydellä käytettävät yhteydenpitotavat, koodin sekä siirto-, ohjaus- ja toipumismenettelyt.

Pääsynhallinta käsittää ne menettelyt, joilla varmistetaan, että käyttäjät, laitteet, sovellukset ja järjestelmät pääsevät käyttämään tietojärjestelmissä olevaa tietoa roolinsa mukaisesti.

Pääsynvalvonta kattaa ne tiedot, toiminnot ja menettelyt, joiden avulla palvelujärjestelmän tai sen palveluelementtien käyttö mahdollistetaan vain valtuutetuille käyttäjille.

Rajapinta on yhtymäkohta, joka mahdollistaa tiedon siirron laitteiden, ohjelmien tai käyttäjien välillä.

Riskirekisteriin tallennetaan tunnistetut riskit ja niiden arvioinnit sekä suunnitellut hallintatoimenpiteet.

Salakirjoittaa eli käyttää menetelmää tiedon esityksen muuttamiseksi sellaiseksi, että tiedon alkuperäinen sisältö on mahdollista saada selville vain samaa tai soveltuva käänteistä menetelmää käyttäen. Salakirjoittaminen tapahtuu salausavainta käyttäen tietyn salausalgoritmin mukaisesti.

Salattu yhteys on salausmenetelmällä ulkopuolisilta suojattu tietojärjestelmien välinen yhteys.

Salaus on tiedon, esimerkiksi toiselle henkilölle lähetettävän viestin käsittelyä niin, että ulkopuolinen ei saisi haltuunsa tietoa tai viestiä tai sen sisältämää informaatiota. Salaus tarkoittaa myös salakirjoitusta eli salakirjoittamista tai sen tulosta.

Salausmenetelmä on salaukseen ja salauksen purkamiseen käytettävä menetelmä.

Suojattava kohde on organisaation toiminnan kannalta merkityksellinen kohde, joka halutaan suojata riskien varalta. Suojattava kohde voi olla esimerkiksi tieto, tietojärjestelmä, prosessi, fyysinen tila, yksittäinen asiakirja tai työasema.

Suojattavien kohteiden tunnistamisella ja dokumentoinnilla tarkoitetaan kaiken tiedonhallintayksikön hallinnassa olevan tiedon ja järjestelmien sekä muiden suojattavien kohteiden, kuten avainhenkilöiden tunnistamista.

Suojauksella tarkoitetaan haitallisen ulkopuolisen vaikutuksen torjumista tai ennalta ehkäisyä.

Tapahtumaketju, kirjausketju ja jäljitysketju tarkoittavat alkutositteiden, syöttötietojen ja tulosteiden aukotonta ketjua, jonka avulla on mahdollista jäljittää yksittäisen tiedon käsittelyvaiheet.

Taustajärjestelmä käsittää ne järjestelmät, jotka tukevat varsinaisen järjestelmän toimintaa.

Testaus on järjestelmän toimivuuden, käytettävyyden, suorituskyvyn, määritysten mukaisuuden tai muun ominaisuuden selvittämiseksi tehtävä toimenpidesarja.

Tiedonhallintayksiköitä ovat esimerkiksi valtion ja kuntien organisaatiot, kuten valtiovarainministeriö, Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori, Maanmittauslaitos ja Helsingin kaupunki.

Tiedon migraatio on tiedon siirtämistä toiseen järjestelmään aitouden, eheyden, luotettavuuden ja käytettävyyden varmistamiseksi.

Tietojärjestelmä on ihmisistä, tietojenkäsittelylaitteista, datansiirtolaitteista ja ohjelmista koostuva järjestelmä, jonka tarkoitus on tietoja käsittelemällä tehostaa tai helpottaa jotakin toimintaa tai tehdä toiminta mahdolliseksi sekä abstrakti systeemi, jonka muodostavat tiedot ja niiden käsittelysäännöt.

Tietoriskillä tarkoitetaan tietoon kohdistuvaa tai tiedosta aiheutuvaa, jonkinlaisen haitan tai vaurion todennäköisyyttä ja sen seurauksia. Tietoriski ilmaistaan tavallisesti riskin lähteiden ja mahdollisten tapahtumien sekä niiden seurausten ja todennäköisyyden yhdistelmänä.

Tietoriskit voivat aiheutua esimerkiksi inhimillisistä virheistä, annettujen ohjeiden puutteista tai noudattamatta jättämisestä, varkauksista tai ilkivallasta, laitteiden, järjestelmien tai ohjelmistojen virheistä ja toimintahäiriöistä, haittaohjelmien leviämisestä, tietoaineistojen tuhoutumisesta tai alihankkijan tai kumppanuusverkostoon kuuluvan toimijan virheistä tai laiminlyönneistä.

Tietoturvaheavoittuvuudet ovat tietojärjestelmän tai sen osan heikkous, joka vaarantaa tietoturvan. Heavoittuvuus voi olla seurausta ohjelmavirheestä tai siitä, että jotakin erityistapausta ei ole otettu huomioon. Haittaohjelmat hyödyntävät levitessään tietoturvaheavoittuvuuksia.

Tietoturvaloukkauksen tutkinta tarkoittaa toimenpiteitä, jotka käynnistetään tietoturvaloukkauksen paljastuttua loukkauksen selvittämiseksi. Tietoturvaloukkauksen tutkinta voi käsittää muun muassa todistusaineiston turvaamista, forensiikkaa, haittaohjelma-analyysejä, lokianalyysejä tai yleisesti tietoturvaloukkauksen vaikutusten ja laajuuden selvittämistä

Tietoturvaloukkaus on oikeudeton puuttuminen tietoon tai tietojärjestelmään. Yleisimpiä tietoturvaloukkauksia ovat käyttäjätunnusten ja salasanojen väärinkäyttö, tietomurto, haittaohjelmatartunta, palvelunestohyökkäys, tietojen varastaminen ja kohdistetut haittaohjelmahyökkäykset.

Tietoturvapoikkeama on yksi tai useampi toisiinsa liittyvä odottamaton tai ei-toivottu tietoturvatapahtuma, joka vaarantaa tietojen ja palvelujen tietoturvan ja vaikuttaa organisaation toimintaan epäsuotuisasti. Tietoturvapoikkeamat ovat haitallisia tapahtumia, tahallisia tai tahattomia tapahtumia tai olotiloja, joiden seurauksena organisaation vastuulla olevien tietojen ja palvelujen eheys, luottamuksellisuus tai tarkoituksenmukainen käytettävyytaso on tai saattaa olla vaarantunut.

Tietoturvapoikkeaman hallinta sisältää toimenpiteet, joilla varaudutaan ja reagoidaan tietoturvahäiriöihin vahinkojen rajoittamiseksi ja niistä toipumiseksi.

Tietoturvatapahtuma tai tietoturvallisuustapahtuma on tietojärjestelmän tai organisaation toimintojen tapahtuma, jonka seurauksena tietojen tai palvelujen tila on muuttunut ja joka saattaa vaikuttaa tietoturvaan. Tietoturvatapahtumia voidaan havaita esimerkiksi tunnistamalla muutoksia tai poikkeamia (engl. anomalies) datassa tai tietojärjestelmän toiminnassa. Muutoksia ja poikkeamia havaitaan pääasiassa teknisiä työkaluja hyödyntävillä seulonnoilla.

Tietoturvauhalla tarkoitetaan tietoaineistoihin ja tietojärjestelmiin liittyvää sellaista tahatonta tai tahallista tekijää, joka vaarantaa tietoaineistojen luottamuksellisuutta, eheyttä tai käytettävyyttä tai tietojärjestelmien käyttöä tai vikasietoisuutta.

Tietoturvauhat voivat aiheutua esimerkiksi inhimillisistä virheistä, annettujen ohjeiden puutteista tai noudattamatta jättämisestä, varkauksista tai ilkeistä, laitteiden, järjestelmien tai ohjelmistojen virheistä ja toimintahäiriöistä, haittaohjelmien leviämisestä, tietoaineistojen tuhoutumisesta tai organisaation oman työntekijän, alihankkijan, palveluntarjoajan tai kumppanuusverkostoon kuuluvan toimijan virheistä tai laiminlyönneistä.

Tietoverkkohyökkäys tai verkkohyökkäys on tietoverkon kautta tapahtuva teko tai toiminta, jolla pyritään tietoverkon, tietojärjestelmän, laitteen tai datan vahingoittamiseen tai oikeudettomaan käyttöön. Tietoverkkohyökkäys voidaan tehdä esimerkiksi palvelunestohyökkäyksenä tai haittaohjelman avulla.

Tietoverkkovalvonta tai verkkovalvonta on toimintaa, jossa seurataan ja analysoidaan omissa tietoverkoissa tapahtuvaa tietoliikennettä. Organisaatiot voivat seurata ja analysoida oman tietoverkkonsa tietoliikennettä esimerkiksi teknisen vian tai virheen havaitsemiseksi tai tietoturvasta huolehtimiseksi.

Toipuminen kuvastaa toimintakyvyn palautumista kriisiin, erityistilanteen, häiriötilan tai poikkeusolojen jälkeen tai elpymistä kriisistä tai katastrofista.

Toipumissuunnittelua on toipumissuunnitelman laatiminen ja ylläpito. Toipumissuunnitelma on jatkuvuussuunnitelman tai varautumissuunnitelman osa, joka sisältää ohjeet katastrofista toipumiseen, toiminnan jatkamisesta ja paluusta normaaliin toimintaan. Määrittelee tärkeille tietojärjestelmille varajärjestelyvaatimukset, vastuut ja toimet valmiuden luomiseksi sekä antaa ohjeet toiminnasta poikkeustilanteissa. Suunnitelma ei sisällä vain vaatimuksia vaan konkreettisia sovittuja toimenpiteitä, menettelytapoja ja teknisiä vararatkaisuja.

Turvallisuuskuvauks on kuvaus esimerkiksi järjestelmän turvallisuudesta ja sen toteuttamisesta.

Vaatimus on kohteelle asetettu yksittäinen tavoite, joka kohteen tulee pystyä toteuttamaan.

Vaikutusanalyysillä tarkoitetaan toiminnan keskeyttävien tai jatkuvuutta häiritsevien uhkien sekä toimintaan liittyvien riippuvuuksien tunnistamista. Tieto- ja kyberturvallisuuden näkökulmasta tulee vaikutusanalyysissä, erityisesti valtionhallinnon tai muun julkisen hallinnon organisaation toiminnan kannalta, tarkastella muun muassa:

- vaikutuksia omaan operatiiviseen toimintakykyyn
- vaikutuksia säädösperusteisten tehtävien hoitamiseen (vrt. myös yhteiskunnan elintärkeät tehtävät)
- vaikutuksia yhteiskunnalle
- riippuvuussuhteita ja niiden vaikutuksia:
 - oman organisaation riippuvuutta toisesta osapuolesta tai palvelusta tai toisista organisaatioista tai palveluista
 - toisen organisaation tai palvelun riippuvuutta oman organisaation tuottamasta palvelusta tai toiminnasta.

Viranomaisen tulee kyetä tunnistamaan kaikki tiedot ja tietojärjestelmät, jotka ovat sen vastuulla sekä ottamaan huomioon niitä ylläpitävät ja käyttävät avainhenkilöt. Jokaiseen tunnistettuun kohteeseen liittyvät riskit ja niiden mahdolliset vaikutukset tulee arvioida ja kirjata organisaation itsensä ylläpitämään riskirekisteriin.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-300-7 (pdf)

Huhtikuu 2020